

REVAN SEFERİ'NE GÖTÜRÜLEN PADİŞAH KIYAFETLERİ

Özer Küpeli*

Özet

Osmanlı padişahlarının kıyafetleri hakkında bilinenler oldukça azdır. Bunlar da Topkapı Sarayı Müzesi Giyim-Kuşam Koleksiyonunda bulunan padişah ve diğer hanedan mensuplarından bakiye kıyafetlere dayanılarak yapılan tespitlerden ibarettir. Bu tespitler ağırlıklı olarak başta kaftanlar olmak üzere padişah kıyafetlerinin kumaş ve desen özellikleri hakkındadır. Ancak padişahların iç ve dış giyimleri için çok sayıda ve çeşitli türlerde kıyafetlerinin olduğu muhakkaktır. Nitekim IV. Murad'ın Revan Seferi'ne götürülen kıyafetlerini içeren bir liste bu durumu doğrulamaktadır. Bu makalede söz konusu listeye dayanılarak IV. Murad'ın kıyafetleri ile bu kıyafetlerin kumaşları, kürkleri, renkleri gibi detaylarından bahsedilecektir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı padişahı, Revan Seferi, Giyim-kuşam tarihi, Kıyafet türleri, Kumaş

Sultan's Clothing on the Revan Campaign

Abstract

In the case of Ottoman clothing history, our limited information about the clothes of Ottoman sultans is based primarily on the studies of the Topkapı Palace Museum Clothing Collection which contain entries about the dresses of sultans and other members of Ottoman dynasty. These studies usually focus on the fabrics and ornaments of sultanic clothes, especially kaftans. However, it is certain that Ottoman sultans had a wide range of inner and outer clothes. A register containing the list of Sultan Murad IV's clothes on the Revan campaign confirms this observation. Based on the examination of this list, the article scrutinizes some features of these clothes such as type of fabrics, furs and variety of colors.

Keywords: Ottoman sultan, Revan Campaign, Clothing history, Types of clothing, Fabric

Kumaşın İslam dünyasının bütününde olduğu gibi Osmanlı Devleti'nde de çok önemli bir yeri vardır. Zira padişahların gönül almak ya da ödüllendirmek için her kademedeki devlet adamına, saray görevlilerine, yabancı elçilere hılatler giydirmesi veya onlara hediye olarak kumaşlar dağıtması İslâmî bir gelenek olup kudret ve cömertliklerinin başlıca göstergesiydi. Yine diğer ülkelerin hükümdar-

* Doç.Dr., *İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi Tarih Bölümü.*

larına gönderilen, onların ve Osmanlı devlet erkânının padişaha sundukları hediyeler arasında pahalı kumaşlar ön sıralarda yer almaktaydı.¹ Ayrıca kumaşlar; sancak, çadır, tente, duvar ve yer örtüsü gibi türlü şekillerde veya süslü kıyafetler olarak Osmanlı merasimlerine gösteriş katan ve görkemi arttıran önemli birer aksesuardı. Bütün bunlar padişahların ve devlet adamlarının kumaş ve kıyafetlere verdikleri kişisel önemin bir göstergesi olarak yorumlanmaktadır.²

Osmanlı padişahları erken dönemlerden itibaren giyim-kuşamlarına büyük özen göstermiş, pahalı ve lüks kumaşlardan hazırlanan kıyafetler giymişlerdir. Onların zevkine uygun ve istedikleri kalitede kıyafet hazırlama çabası Osmanlı ülkesinde dokumacılık sektörünün gelişimine ciddi katkıda bulunmuştur. Bursa ve İstanbul başta olmak üzere Aydos, Bilecik, Amasya, Ankara, Tokat, Malatya, Denizli, Akşehir, Halep, Selanik ve Şam gibi şehirlerde atlas, boğası, canfes, çatma, çitari, çuha, diba, futa, hatayi, kadife, kemha, kutnu, seraser, serenk, vale ve zerbaft adını taşıyan çok çeşitli ipekli ve yünlü kumaşlar üretiliyordu.³ Osmanlı Sarayı'nın, devlet görevlilerinin ve varlıklı kimselerin talepleri öylesine fazlaydı ki, İran'dan ham ipek, İtalya'dan ise çeşitli kumaşlar ithal ediliyordu.⁴ Dokumacılık sektöründeki gelişmeler Türk kumaş sanatında da kendini göstermiş, farklı desen ve motiflerle oldukça zenginleşmiş, bilhassa XVI. yüzyılda kumaşlarda birçok yeni desen ve motif kullanılmıştır.⁵

İpek yolu üzerindeki Bursa XIV. yüzyıl ortalarından itibaren önemli bir ticaret merkezi olarak ön plana çıkmış ve İran ham ipeği dışında Hindistan'ın tekstil ürünleri ile Avrupa ipekli ve yünlü kumaşlarının önemli bir pazarı haline gelmiştir.⁶ Bu nedenle Bursa'da çok sayıda dokuma tezgâhı mevcuttu ve bu tezgâhlarda dokunan değerli kumaşların en önemli alıcısı Osmanlı Sarayıydı. Vezirler, vilayet idarecileri ve sair devlet erkânının da bu kumaşlara ve bunlardan dikilen kıyafetlere

¹ Bir örnek olarak 1578 yılı ortalarında Floransa elçilik heyeti III. Murad'a değeri 100.000 dukayı aşan kadife, ipek ve sırmalı kumaşlar getirmiştir. Bkz. Stephan Gerlach, *Türkiye Günlüğü, 1577-1578, 2. Cilt*, (ed. Kemal Beydilli & çev. Türkis Noyan), İstanbul 2007, s. 822.

² Nurhan Atasoy vd, *İpek, Osmanlı Dokuma Sanatı*, (çev. Reyhan Alp, Ayşe Kardiçalı; der. Julian Raby), İstanbul 2001, s. 21.

³ Nevber Gürsu, "Kumaş", *Türkiye Dîyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 26, Ankara 2002, s. 367.

⁴ Mesela Floransalılar XV ve XVI. yüzyıllarda, Osmanlı ülkesinden ciddi miktarda ham ipek alıyor, karşılığında ise bu ipekten dokudukları atlas, kadife, kemha gibi kıymetli kumaşları satıyorlardı. Osmanlı Devleti ile Floransa arasındaki ticaret hakkında geniş bilgi için bkz. Mikail Acıpınar, *Osmanlı İmparatorluğu ve Floransa, Akdeniz'de Diploması, Ticaret ve Korsanlık, 1453-1599*, Ankara 2016, s. 289-418.

⁵ Nevber Gürsu, *Türk Dokumacılık Sanatı, Çağlar Boyu Desenler*, İstanbul 1988, s. 44; Fikri Salman, *Türk Kumaş Sanatı*, Erzurum 2011, s. 73.

⁶ Halil İnalçık, "Bursa and the Commerce of the Levant", *Journal of Economic and Social History of the Orient*, Volume III/2, (1960), s. 140-141; Halil İnalçık, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi, Cilt 1: 1300-1600*, (çev. Halil Berktaş), İstanbul 2000, s. 291-295.

ciddi alaka gösterdikleri bilinmektedir.⁷ XVI. yüzyıl ortalarına doğru Osmanlı merkezi yönetimi, sarayın ihtiyacı olan iyi cins kumaşların teminini kolaylaştırmak, kıymetli kumaşların imalatında kullanılan altın ve gümüş tellerdeki savurganlığı önlemek ve hileleri engellemek amacıyla Beyazıt Camii yakınlarındaki Tavuk Pazarı mevkiinde saraya bağı kumaş dokuma atölyesi kurmuştur.⁸ Aynı dönemde İstanbul'daki dokuma tezgâhlarının sayısında ciddi bir artış olmuş, devlet hem tezgâhların sayısını sınırlamak, hem de dokunan kumaşların kalite ve fiyatlarını kontrol edebilmek için bazı tedbirler almak zorunda kalmıştır.⁹

A) Padişahlar Ne Giyerlerdi?

Topkapı Sarayı Müzesi, giyim-kuşam bakımından oldukça zengin bir koleksiyona sahiptir. Bu koleksiyonda saray mensuplarına ait sayısı 1.550'ye varan giyim eşyası arasında padişahların dış kaftanlarından çoraplarına kadar çeşitli kıyafetler de bulunmaktadır. Söz konusu kıyafetler arasında bazı padişahların sadece bir adet kaftanı bulunurken, bazılarının daha fazla sayıda ve çeşitte giysileri günümüze ulaşmıştır. Bununla birlikte Osmanlı padişahlarının gündelik hayatlarında veya resmi törenlerde kullandıkları tüm giysiler, sayıları, maddi değerleri ve kıyafetlerindeki renk, desen, kumaş gibi özellikler ayrıntılı bir şekilde bilinmemektedir. Zira padişah kıyafetleri hakkında kaleme alınan çalışmalar çoğunlukla Topkapı Sarayı Müzesi'nin giyim-kuşam koleksiyonunda yer alan kıyafetlerden hareketle yapılmıştır. Bunun yanı sıra arşivlerde tesadüf edilen az sayıdaki kayıttan, seyyahların ve çağdaş tanıkların verdiği bilgiler ile minyatürlerden destekleyici mahiyette bir takım bilgiler de edinilmiştir. Bunlar sayesinde bir Osmanlı padişahının giysi dolabında hangi kıyafetlerin bulunduğu az çok anlaşılabilir.

Padişahlar, gündelik kıyafet olarak altlarına çorap, iç donu ve şalvar, üstlerine zıbın, gömlek veya iç kaftanı, bunların üzerine ise kısa veya uzun kaftan giyerlerdi. İç kaftanı üzerine şal veya Trablus kuşağı sarılır, üstüne de mücevherlerle süslü kemer takılırdı.¹⁰

Resmi günler ve törenlerde giyilen iç kaftanlar dirsekten bileğe kadar düğmeli ve bileği ayarlanabilen uzun kollu olurdu. Bunun üzerine ağır ipekli kumaşlardan hazırlanmış kısa kollu iç kaftanı, en üsteyse içi kürklü, mücevher düğmeli, yere kadar uzanan etekli ve kollu bir elbise daha giyerlerdi.¹¹ *Kapaniçe*

⁷ Suraiya Faroqi, "Anayol Kavşağında Bursa: İran İpeği, Avrupa Rekabeti ve Yerel Ekonomi", *Osmanlı Dünyasında Üretmek, Pazarlamak, Yaşamak*, (çev. Gül Çağalı Güven, Özgür Türesay), İstanbul 2003, s. 101.

⁸ Tahsin Öz, *Türk Kumaş ve Kadifeleri*, 1. cilt, Ankara 1950, s. 44-45; Fahri Dalsar, *Türk Sanayi ve Ticaret Tarihinde Bursa'da İpekçilik*, İstanbul 1960, s. 58-61; Gürsu, *a.g.e.*, s. 41.

⁹ Bununla ilgili hükümler için bkz. Ahmet Refik, *On Altıncı Asırda İstanbul Hayatı (1553-1591)*, İstanbul 1935, s. 108, 115, 124-125, 127-128.

¹⁰ Salman, *a.g.e.*, s. 61.

¹¹ Hülya Tezcan, "Topkapı Sarayı Müzesi Giyim Kuşam Koleksiyonu Saray Kıyafetleri", *Osmanlı*, 11, (ed. Güler Eren vd.), Ankara 1999, s. 517.

olarak bilinen bu şaşalı üst giysisine kimi yerde *kabanıçe*, *kapanıça*, *kapanitza* da denilmiştir. Kaynaklarda kapanıçe padişaha mahsus, kollu veya kolsuz, enli yakalı, siyah tilki kürkü kaplı, önü kıymetli taşlarla işlenmiş, mücevherlerle bezeli çaprastvari kaytanlar bulunan bir üst giysisi şeklinde tarif edilmiştir.¹² Kapanıçenin daha aşağı kalitede bir türüne Macarca *kuntoş*, Türk kaynaklarında ise yaygın olarak *kontuş* denilmiştir. Çoğunlukla şal ve çuhaya kaplanmış samur paçası, sincap, kakum gibi kürklerden dikilmiş olan kontuşların düğmeleri sadedir.¹³

Ekseriyetle padişahlar tarafından giyilmekle birlikte sadrazamlar, vezirler ve diğer yüksek saray görevlilerince de mertebesine göre giyilebilen *kaftanlar*, önü açık, bol kollu ve uzunluğu diz altından bileklere kadar değişen bir üst elbisesidir. Kolları bazen kısa, bazen de uzundur. Kıymetli kumaşlardan dikilen kaftanların soğuk havalarda bedeni sıcak tutması için içine astar konulmuş, kol ve yakalarında ise süs olarak kürk kullanılmış, bilhassa samur ve kakum kürkleri tercih edilmiştir. Kaftanların önleri bir sıra aralıkla birit ilik-düğmeyle veya bedene karşılıklı dikilen ve çaprast denen şeritlerle kapatılırdı.¹⁴ Önceleri sade olan kaftanlar, zamanla daha gösterişli hale gelmiş, değerli kürkler eklenerek üzerleri kıymetli taşlarla bezenmiş, dokumalarına altın ve gümüş teller karıştırılmıştır. Buna mukabil kaftanların kesimlerinde pek bir değişiklik olmamıştır.¹⁵

Padişahların üst giysilerinden birisi de hem erkek, hem de kadınlar tarafından giyilen *feracedir*. Erkek ve kadınların giydiği feracelerin modelleri detaylarda birbirinden ayrılmakla birlikte genel bir tarifile bu giysilerin önü açık, bedeni ve kolları bol, eteği yere kadar uzundur. Yakası boyuna oturmuş, yuvarlak veya hafifçe “V” şeklinde oyulmuştur. Her mevsim giyilen feracelerin yazlık olanları hafif ipeklilerle sof ve çuha gibi yünlülerden imal edilmişken, kışlık olanların ise içlerine kuzu postu ya da tavşan, sincap, vaşak gibi giyenin mevkiine ve satın alma gücüne göre değişen kürkler kaplanmıştı.¹⁶

Padişahların üst giyimleri arasında yer alan *serhaddiler* sefer dönemlerinde giyilmekteydi. Bunların içi kürklü, dar ve uzunluğu diz boyundadır. Serhaddiler kimi zaman külahıyla birlikte takım olacak şekilde hazırlanmıştır. Bazı üst giysilerinise birkaç adı vardı. Mesela *maşlah*, *harmani* (*harvani*) ve *binış* aynı türde kıyafetler olup zaman zaman birbirinin yerine kullanılmıştır. Bu kıyafetler ince yünden ya da ipekli kumaştan yapıp baş üzerinden geçirilerek giyilirdi ve ön tarafı göğüs hizasında geniş iki şeritle kapalı, yere kadar açık, bazen de kapüşonlu olup pelerine

¹² Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, II, İstanbul 1983, s. 165-166; Reşat Ekrem Koçu, *Türk Giyim, Kuşam ve Süslenme Sözlüğü*, Ankara 1967, s. 144-145; İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti'nin Saray Teşkilâtı*, Ankara 1988, s. 221-222.

¹³ Uzunçarşılı, *a.g.e.*, s. 222.

¹⁴ Macide Gönül, “Topkapı Sarayında Bulunan Padişah Kaftanları”, *Türk Etnografya Dergisi*, X, (1968), s. 61.

¹⁵ Seda Özcan, *Topkapı Sarayı Müzesi'nde Bulunan 17. Yüzyıl Padişah Kaftanlarının İncelenmesi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2009, s. 36.

¹⁶ Hülya Tezcan, “Ferace”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 12, İstanbul 1995, s. 350.

benzerdi. IV. Murad'ın bu şekilde iki harmanisinin olduğu bilinmektedir.¹⁷

Bir kaç kat, üst üste giyilen kıyafet parçalarından en üste giyilen dışında, içte yer alanlar iç kaftanı, entari, mintan ve dolama gibi isimlerle anılmaktaydı. Bu giysi türlerinin zaman zaman birbirinin yerine kullanıldığı anlaşılmalı birlikte, her biri farklı bir elbisedir. Nitekim *entari* üste giyilen iki tarafı yırtmaçlı, geniş kollu, iç etekliği uzun gömlek benzeri elbiseye denilmektedir. *Mintan* iç gömleği üzerine giyilen etekleri kalçaları örtecek kadar uzun, uzun kollu, düz yakalı, önü entari gibi yarım yırtmaçlı olup üç-dört düğme ile kapanan, baştan geçirilmek suretiyle giyilen bir kıyafettir.¹⁸ *Dolama* ise cübbeye benzer bir giysi olup genellikle çuhadan, bazen de kürkten ve çatma kemhadan yapılmıştır. Kesimine göre dolma, dolmani ve dullamani şeklinde üç çeşidi vardır. Birincisi bedene hafifçe oturur biçimde kısa ceket olup kısa kollu, yakasız, önden açıktır. I. Mahmud'un böyle bir giysisi olduğu terzisine gönderdiği bir nottan anlaşılmalıdır. Diğer ikisi ise divan ve sipahi dolamaları olup her ikisinin de etek boyları uzun olmakla birlikte ilkinin etek boyu ve kolu daha uzun ve geniştir.¹⁹

Kıyafetlerin en önemli parçası alta giyilen şalvarlardır. Padişahlar için gösterişli ipekli ve pamuklu kumaşlardan imal edilen ve çarpıcı desenlere sahip şalvarların dikim özelliklerine göre çeşitli şekilleri mevcuttur. Paçası dar olarak diz kapağından ayak bileğine kadar inenine *potur*, kısa geniş paçaları diz kapağında büzülmüş olanına ise *çakşır* denilmektedir.²⁰

Osmanlı padişahlarının giyimlerinin tamamlayıcısı ise başlıklarıdır. En eski örnekleri yünden yapılmış, *borasani* denilen bir tür kavuktur. Fatih zamanında bunlar silindirik hale getirilmiş, üzerine tülbent sarılmış, adına da *mücevveze* denilmiştir. Yavuz Sultan Selim ise adına izafeten *selimi* denilen mücevveden biraz daha uzun bir başlık takmıştır. Oğlu Kanuni Sultan Süleyman'ın taktığı başlığın adı ise *yusufidir*. Yüksekliği selimi ile aynı, ancak tepesi genişçe, üzeri dilimlidir. Padişahlar törenlerde, kabul günlerinde ya da tahta oturduklarında genel olarak bu başlıklardan birisini giymişler, üzerine de sorguç takmışlardır. Bununla birlikte savaşlarda ise *üşküf* denilen keçeden yapılmış sırmalı börtükler takmışlardır. Bu savaş başlıklarından başka üstlerine ince çelik zincirden yapılmış ve kürkle kaplanmış *dır-ı postiyin* adındaki bir kıyafet giymişlerdir.²¹ Yine zırhlarının üzerine *tibyân-ı nâfi* denilen bir tür içi pamukla doldurulmuş kaftan giydikleri de bilinmektedir. Bu kaftanın içine bazen pamuk yerine ham ipek de konulmuştur.²²

Padişahlar günlük hayatlarında ama bilhassa savaş zamanlarında doğrudan tenlerinin üzerine kendilerini manevi bakımdan koruyacaklarına inandıkları tılsımlı

¹⁷ Tezcan, "Saray Kıyafetleri", s. 517.

¹⁸ Koçu, *a.g.e.*, s. 102-105, 174.

¹⁹ Tezcan, "Saray Kıyafetleri", s. 517; Pakalın, *a.g.e.*, I, s. 470-471.

²⁰ Pakalın, *a.g.e.*, III, s. 307; Tezcan, "Saray Kıyafetleri", s. 518.

²¹ Uzunçarşılı, *a.g.e.*, s. 218-224.

²² Öz, *a.g.e.*, I, s. 10.

gömlekle de giymişlerdir. Bu gömleklelerin üzerine renkli mürekkep ve yıldızla Kuran-ı Kerim'den ayetler ve dualar yazılmış, karelere bölünmüş yüzeylerin içine vefk ve cifr denilen harfler, sayılar doldurulmuştur. Bu sayede gömleğin giyeni savaş yaralarına, hastalıklara, nazara, iftiraya karşı koruyacağına inanılırdı.²³

Osmanlı Sarayı'nda herkesin uyması gereken bir kıyafet düzeni vardı. Bundan dolayı herkes istediği kıyafeti, istediği zaman, istediği yerde giyemezdi. Mesela kış mevsiminde önce padişah samur kürk giyer, ancak ondan sonra saray halkı ise ancak ondan sonra bunları giyebilirdi. Yine Kasım-Aralık aylarında hizmetkârlar ile esnafın kakum ve vaşak kürküyle dolaşması, çiçekli kaftan ve entari giymesi, kemerbend şal kuşanması hatt-ı hümayunla yasaklanmıştı.²⁴

Padişah ve hanedan mensuplarının kıyafetleri genellikle atlas, çatma, diba, gezi, hare, hatayi, kadife, kemha, serenk, tafta ve vale gibi hafif veya ağır ipekli kumaşlardan dikilmiştir. Yine seraser, seveyi ve zerbaft gibi altın ve gümüş teller ve ipekle dokunmuş pahalı ve kıymetli kumaşlar da çokça kullanılmıştır. İpek dışında kaliteli üretim çuha, kutnu ve softan da bilhassa içe giyilmek üzere elbiseler dikildiği olmuştur. Padişahın kıyafetleri için sipariş edilen bu kıymetli kumaşların desenleri saray nakkaşlarınca çizilmiş ve sıkı bir kontrol altında sarayın dokuma atölyelerinde, bu mümkün olmadığında ise dışarıda sipariş edilen tezgâhlarda dokunmuştur.²⁵ Kumaşların dokuma işlemi tamamlandıktan sonra kıyafetlerin dikilmesi saray terzilerinin sorumluluğundaydı. Saray terzileri iki sınıftı. Bunlardan ilki *hilat terzileri* (*hayyâtîn-i hil'at*) olup padişaha ve devlet görevlilerinden rütbe ve mansıp alanlara hilatlerini dikmekle mükelleftiler. Bu terzi grubu üç bölük olup toplam mevcutları 21-23 arasındaydı ve 13 kadar da müteferrika denilen hizmet erleri vardı. İkinci sınıf ise *hassa terzileri* (*hayyâtîn-i hâssa*) olup bunlar padişahın elbiselerini, name keselerini vb. ürünleri dikerlerdi. Beş bölük halinde teşkilatlanmışlardı ve padişahla birlikte sefere gitmeleri kanundu. Hayyâtîn-i Hâssa'nın başında baş terzi (*ser-hayyâtîn-i hâssa*) bulunurdu. Ayrıca kethüdarları da olup herhangi bir sebeple baş terzilik makamı münhal olduğunda yerine bunlardan biri geçirdi. Bu birime eleman istihdamı, tayinler, atamalar ve maaş ödemeleri ise Enderun hazinedar-başısının (*ser-hazîne-i Enderun*) onayı ile yapılırdı.²⁶ Evliya Çelebi saray terzilerinin iki atölyelerinin bulunduğunu, bunlardan birinin Fatih Sultan Mehmed tarafından inşa ettirildiğini ve Ayasofya Camii'nin yanında bulunan Arslanhane'nin bitişiğinde olduğunu yazarken, diğerinin Kanuni Sultan Süleyman tarafından yaptırıldığını ve Topkapı Sarayı'nın dış surları üzerinde

²³ Tezcan, "Saray Kıyafetleri", s. 519.

²⁴ *Aynı yer.*

²⁵ *Aynı eser*, s. 515-516. Osmanlı sarayında bilhassa XVII. yüzyılda kullanılan kumaşlar için bkz. Özdemir Nutku, "Onyedinci Yüzyılda Saray Kumaşları", *Tarih ve Toplum*, Sayı 22, (Ekim 1985), s. 44-50.

²⁶ Uzunçarşılı, *a.g.e.*, s. 461; Hayyâtîn-i Hâssa ve çalışma usulleri hakkında geniş bilgi için bkz. Mustafa Kurul, *17. Yüzyıl Osmanlı Hâssa Terzileri*, Basılmamış Doktora Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta 2012, s. 36-48.

bulunan Alay Köşkü'nün karşısında yer aldığını kaydetmiştir.²⁷ Osmanlı arşiv belgelerinde ise sadece Alay Köşkü'nün karşısında bulunan saray terzihanesine dair kayıtlar mevcuttur.²⁸

Padişahların giysileri özel hazırlanmış bohçaların içine konulup ya seferliler koğuşundaki duvar dolaplarında ya da güve türü zararlılara karşı doğal bir koruma sağlayan sandal ağacından imal edilmiş sandıklarda saklanmıştır.²⁹ Kapaniçe, kaftan ve kürkleri başta olmak üzere kıymetli kıyafetlerin korunmasından ve bunların törenlerde bir yerden bir yere taşınmasından çuhadarlar sorumluydu. Padişahların kapaniçeleri, değerli taşlarla süslenmiş kaftanları ve kürkleri Hazine Odası'nda muhafaza edilir, mütemadiyen burada görevli iç oğlanları tarafından gözden geçirilip temizlenir, yılda iki kez de silkelenip tozdan arındırıldıktan sonra güneşe serilerek havalandırılırdı. Bu işlem vefatlarından sonra bohçalanarak Hazine Odası'nda saklanan sabık padişahların kıyafetleri için de uygulanmıştır.³⁰

B) IV. Murad'ın Revân Seferi'ne Götürülen Kıyafetleri

Padişahlar sefere çıkacakları zaman bunun hazırlıkları çok önceden başlar, daha bir yıl öncesinden ülkenin her yanına asker, hayvan ve zahire teminiyle yolların tamiri ve işenin menzillere nakline dair bir dizi ferman gönderilirdi. Bütün hazırlıklar tamamlandıktan sonra nihayet sefer günü gelir ve padişah görkemli bir törenle İstanbul'dan ayrılırdı. Tuğların çıkarılması, otağ-ı hümayunun kurulması, hilatlerin giydirilmesi, Sancak-ı Şerif'in teslimi, devlet erkânı ile askerlerin geçit töreni ve esnaf alayı gibi anlara sahne olan bu törenlerle devletin güç ve ihtişamı herkese gösterilirdi.³¹ IV. Murad da kendisinden önce ya da sonra sefere çıkan diğer

²⁷ Evliya Çelebi b. Derviş Mehmed Zillî, *Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi*, 1. Kitap, (haz. Robert Dankoff vd), İstanbul 2006, s. 318; Tayyâr-zâde Atâ da terziler karhanesinin Alay Köşkü yakınlarında eskiden kilise, fetihten sonra ise mescit olarak kullanılan binada olduğunu yazar. Ayrıca burada bir terzi başı, bir hallaç başı ile birlikte kırk kadar terzinin bulunduğunu kaydeder. Bkz. *Osmanlı Saray Tarihi, Târih-i Enderûn*, I, (haz. Mehmet Arslan), İstanbul 2010, s. 413.

²⁸ Kurul, *a.g.t.*, s. 37.

²⁹ Salman, *a.g.e.*, s. 60.

³⁰ Ali Ufkî Bey / Albertus Bobovius, *Saray-ı Enderun, Topkapı Sarayı'nda Yaşam*, (çev. Türkis Noyan), İstanbul 2013, s. 53. Reşat Ekrem Koçu Hazine koğuşunun en kıdemli olmakla bu koğuşun birinci zabiti ve amiri konumunda olan zülüflü ağanın "Giyim Başı Ağâ" unvanını taşıdığını, padişahın elbiselerinin hazineye muhafazası, bu elbiselerin temizliği ve her istendiğinde padişaha götürülmesine bu ağanın nezaret ettiğini belirtmektedir. Bkz. *Topkapı Sarayı*, İstanbul 1960, s. 131.

³¹ *Teşrifâtîzâde Mehmed Efendi'nin Defter-i Teşrifâtî (Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi)*, (haz. Halil Mercan), Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri 1996, s. 25-28; Gerek Osmanlı tarihçileri [Misal Topçular Kâtibi II. Osman'ın Hotin ve IV. Murad'ın Revân seferine çıkışını canlı şekilde tasvir eder. Bkz. *Topçular Kâtibi 'Abdülkâdir (Kadri) Efendi Tarihi, (Metin ve Tablîl)*, II, (yay.haz. Ziya Yılmaz), Ankara 2003, s. 716-721 ve 1013-1014], gerekse yabancı seyyahlar [Antoine Galland Edirne'de tanık olduğu Osmanlı ordusunun sefere çıkış merasimini hayranlıkla sayfalarca anlatır. Bkz. *İstanbul'a Ait Günlük Hâtıralar (1672-1673)*, I, (Şerhlerle Yayınlayan: Charles Schefer, Çev: Nahid Sırrı Örik), Ankara 1949, s. 113-130] eserlerinde padişahların sefere çıkış merasimlerini etraflıca anlatmışlardır.

padişahlar gibi 1635 Martının 9'unda halkın da iştirak ettiği büyük ve kalabalık bir merasimle Topkapı Sarayı'ndan ayrılarak Üsküdar'a geçmiştir.³²

Bir padişah sefer veya benzeri gerekçelerle uzun süreli olarak saraydan ayrıldığında mücevherleri, silahları ve bir takım kıymetli eşyaları iç hazineden çıkarılarak beraberinde götürülürdü. Bu eşyalar arasında tahmin edilebilir ki, padişahın kıyafetleri de bulunuyordu. Nitekim IV. Murad Revan Seferi için yola çıktığında yanında götürülen kıyafetlerin de kayıtlı olduğu bir defter mevcuttur.³³

Padişahın kıyafetlerini içeren bu listenin yer aldığı defterin baş kısmında 1634 yılı başında ordunun Edirne'ye kadar gittiği, ancak meselenin barış yoluyla halli üzerine vazgeçilen Leh Seferi ile ilgili bazı kayıtlar bulunmaktadır. Bu kayıtların ilkinde padişahın Davud Paşa Sahrası'na gidişinden bahsedilmiştir.³⁴ Devamında ise otağ-ı hümayun için verilen mefruşat listelenmiştir. Ayrıca söz konusu mefruşatın hazineye teslim olunup hazineden değiştirildiği, eskilerin de korunmasının mutlaka gerektiği belirtilerek herhangi bir ihmalde bulunulmaması tembih olunmuştur.³⁵ Padişahın çadırına verilen mefruşat şunlardır: Beş yorgan, beş çarşaf, birer kırmızı ve beyaz velense, bir makat, iki kadife minder, üç girde balin (yuvarlak yastık), iki yüz yastığı, üç balin (yastık), dört münakkaş kadife yastık. Gayet mütevazı duran bu eşyalara ilave olarak yine padişahın çadırları için yirmi dört adet de kalıçe verilmiştir. Bunlara daha sonra otuz üç alaca kilim daha eklenmiş, padişah ve hizmetindekilere verilen eşyaları taşımak için iç hazineden iki ayrı zamanda toplam yüz dört esvap sandığı ihraç olunmuştur. Otağ-ı hümayun mefruşatı ile bunların taşınacağı sandıklar üç aşağı, beş yukarı Revan Seferi için de verilmiş olmalıdır. Lakin defterde buna dair bir kayıt yoktur. Baş kısımdaki diğer kayıtlar iç hazineden dış hazineye teslim edilen filori ve akçe sandıkları ile sefere katılan has odalı, hazineli, kilerli, büyük oda seferlileri ve baltacılar dağıtılan kılıçlar vs. hakkındadır.³⁶

IV. Murad'ın Revan Seferi'ne götürülen kıyafetleri "*Pâdişâbımızın nefis-i şerîfler için sefer-i hümayûna uydurulan esvâbdır*" ibaresi altında listelenmiş ve Harem

³² Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi [TMSA], d. 2008, 9a; *Topçular Kâtibi 'Abdülkâdir (Kadrî) Efendi Tarihi*, II, s. 1013.

³³ TMSA, d. 2008, 2a-6b, 7b. Tahsin Öz, IV. Murad'ın 1631 yılında terzibaşıya diktirdiği elbiselerin kayıtlarını içeren bir defterden bahisle söz konusu deftere göre padişah için yedi ay zarfında yüz otuz üç parça kıyafet dikildiği, bu kıyafetlerde atlas, diba, çuha, kutnu ve sof kumaşların kullanıldığını, on kadarının münakkaş olduğunu yazmaktadır. Bkz. Öz, *a.g.e.*, II, s. 10. İlgili arşivde yaptığımız araştırmalarda Öz'ün atıfta bulunduğu deftere tesadüf edemediğimizi belirtmek isteriz.

³⁴ "*Sene bin kırk üç mâh-ı Şevvâli'l-mükerrermin dokuzuncu günü ki cum'a irtesidir sa'adetli ve şevketli pâdişâh cem-câh-ı â'nî Sultân Murâd bin Sultân Ahmed Hân halledallahü mülkebi ve devletibi be-balidü'z-zamân sefer-i hümayûna Leh Kralı olan küffâr-ı hâksârın kasdına şevketle ve azametle çıkup Davud Paşa Sabrası'na sa'adetle nüzu'l buyurdular*", TMSA, d. 2008, 1a.

³⁵ "*Leh seferine sa'adetli pâdişâh-ı zâfer-şî'âr hazretlerinin Leh üzerine seferi mukarrer olduktan sonra kânun üzere lâzım olan dış mehterlere sa'adetli pâdişâbımızın oba-i şerîflerine ve baş çadırına virilen esvâbdır ki zîker olunur mezkûr esvâb hazîneye teslim olunup hazîneden tebdil olunur eski esvâb hıfz olunur gaflet olunmaya*", TMSA, d. 2008, 1a.

³⁶ TMSA, d. 2008, 1a-2a.

Sünbül Ağa³⁷ marifetiyle çıkarılmıştır. Dokuz ay süren sefer için toplam altı yüz seksen iki adet kıyafet türlerine, modellerine, boylarına ve kürk cinslerine göre elli altı başlık halinde listelenerek her birinin adedi yanında belirtilmiştir. Listede kıyafetlerden ayrı olarak sekiz adet münakkaş atlas bohça ile sekiz adet de altın düğmeli takım ile sincabî renkte bir keşmirî şal bulunmaktadır. İstanbul'dan götürülenlere ilave olarak Revan'a gidişte on altı gün konaklanan Sivas'ta on bir adet kıyafet Çuhadar Mustafa Ağa'ya teslim edilmiştir.³⁸ Sefer dönüşünde ise Malatya'da terzibaşıya muhafaza için yirmi adet kıyafet daha verilmiştir. İlk anda bu kıyafetlerin terzibaşıya tamir veya başka sebeple verildiği düşünülse de, bunların İstanbul'dan getirilen kıyafetlerle mukayesesi neticesinde renk ve kumaş olarak herhangi bir eşleşmenin olmaması hepsinin yeni kıyafetler olduğunu düşündürmektedir. Yine Malatya'da Çuhadar Siyavuş Ağa'ya teslim edilen beş adet yeni kıyafetle birlikte Malatya'da padişahın kıyafetlerine yirmi beş adet yenisi eklenmiştir. Bunlara IV. Murad'ın dönüş yolunda Tokat'tan 400 kuruşa satın aldığı samur kürk de dâhil edildiğinde toplam kıyafet sayısı yedi yüz on dokuzaya ulaşmıştır. Tokat'ta satın alınan kürk hariç diğer yeni kıyafetin menşei hakkında defterde bir bilgi yoktur.

Öte yandan kıyafetlerden ayrı olarak padişah için Malatya'da terzibaşıya emanet edilen esvap içinde kumaşlar da bulunmaktadır. Bunlar yetmiş altı zirâ sarı kumaş, bir pastav atlas, iki atlas donluk, iki kanavis donluk ve dört sof donluktur. Yine Malatya'da bezirgânbaşından yüz sekiz zirâ sarı kumaş ile on beş zirâ hare kumaş alınmıştır. Tokat'tayken vilayet defterdarı tarafından padişaha beş kırmızı kadife donluk, on atlas, beş diba, üç saye çuha ile iki Paris çuha kumaş ile hepsi gümüş olmak üzere ikişer adet buhurdan, güllabdan, şamdan ve leğenle ibrik verilmiştir. Bunlardan ayrı olarak Malatya'da padişahın bir altın sorguç ve alınlık satın aldığı bilgisi de defterde mevcuttur.³⁹

1) Dış Giyim

a) Kapaniçeler

Söz konusu kıyafetlere ayrı ayrı bakıldığında ilk dikkati çekenler kapaniçelerdir. Padişahlara mahsus gösterişli bir üst giysisi olan kapaniçeden sefere

³⁷ Burada ismi geçen Sünbül Ağa muhtemelen Sultan İbrahim'in saltanatının ilk yıllarında Darüssaadde Ağası olan kişidir. Bazı davranışlarından padişah ve Kösem Sultan'ın rahatsızlık duyması üzerine 1641 yılı başlarında azledilerek Mısır'a sürgün edilmiş, gemiyle Mısır yolundayken Rodos yakınlarında Malta şövalyelerinin saldırısı sonucu öldürülmüş, malları yağmalanmıştır. Bkz. Nâimâ Mustafa Efendi, *Tarih-i Nâ'imâ (Ravzatü'l-Hüseyn fi bulâsati abbâri'l-bâfikayn)*, III, (neşr. Mehmet İpşirli), Ankara 2007, s. 1011-1012; Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, 1, s. 128-129.

³⁸ "1044 mâh-ı Zilhiccede Sivas'da iken çukadâr Mustafa Ağa'ya teslim olunan esvâbdar torbaya vaz' olunmuşdur", TSMA, d. 2008, 7b. Osmanlı ordusu Sivas'a 5 Zilhicce 1044 tarihinde ulaşmıştır. Bkz. *Revan Seferi Ruznâmesi*, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Bağdat, nr. 405, 11a; Nezihî Aykut, "IV. Murad'ın Revan Seferi Menzîlnâmesi", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, 34, (Mart 1983/84), s. 213.

³⁹ TSMA, d. 2008, 6b, 7b.

yedi adet götürülmüştür. Bunlardan altısı samur, biri vaşak kürkü kaplıdır. Samur kürklü kapanıçelerin ikisi sırma çaprazlı kırmızı kadife, biri sırma çaprazlı al kadife kumaştan, diğerleri ise sırasıyla murassa düğmeli beyaz kadife, amber düğmeli erguvanî kadife ve sırma çaprazlı altın düğmeli beyaz dîbâ kumaştandır. Vaşak kürkü kaplı kapanıçe ise kafes çaprazlı murassa düğmeli olup şarabî renginde çuhadandır.

Kapanıçelerden ikisinin murassa düğmeli olması bu düğmelerin inci, elmas, yâkut vb. kıymetli taşlardan olabileceğini akla getirmektedir. Ancak buna dair defterde herhangi bir kayıt bulunmamaktadır. Diğer dört tanesinin sırma çaprazlı olması bunların dokumasında ipekle birlikte altın veya ince gümüş tellerin kullanıldığına işaret olsa gerektir.

b) Kontuşlar

Kıyafetler arasında geniş ve devrik kürklü yakaya sahip, dar yenli ve geniş kollu bir elbise olan kontuşlardan on altı tane mevcuttur. Bunlardan on üçü İstanbul'dan götürülmüş, bir tanesinin murassa çaprazları Leh Seferi sırasında Edirne'de sökülüp Haseki Sultan'a verilmiştir.⁴⁰ Diğer üç kontuştan ikisi Revan yolundayken Sivas'ta, biri ise dönüş yolunda Malatya'da alınmıştır. Baştan beri var olanların boyu hakkında bir bilgi olmasa da, yolda alınan kontuşlardan birinin boyu uzun, diğer ikisinin kısadır. On beşi samur, biri vaşak kürkü kaplıdır. İki müşebbek altın düğmeli, biri sırma çapraz altın düğmeli, biri de sırma çaprazlı, diğerleri sadedir. Kumaşları ise birinin al, diğerinin kırmızı renkli olmak üzere ikisinin kadife, birinin beyaz, diğerinin beyaz münakkaş renkli olmak üzere diğer ikisinin dîbâ, geri kalanının ise çuhadır. Çuha kontuşlardan üçünün rengi siyah, üçünün benevş (mor), ikisinin şarabî, birer tanesinin de devetüyü, kahverengi, tarçmî ve zeytinîdir.

Kontuşların ikisi sırma çaprazlı olmakla bunların da dokumasında altın veya gümüş tellerin kullanıldığı anlaşılmaktadır. Yine üç tanesi altın düğmelidir. Üzerlerinde mücevher bulunduğu dair herhangi bir kayıt yoktur.

c) Kaftanlar

IV. Murad'ın sefer kıyafetleri arasında çok sayıda kaftan mevcuttur. Kumaşlarına ve boylarına göre altı grupta listelenmiş kaftanların toplam sayısı yüz ondur. Bu altı grup kaftandan üçü erkân kaftanlar olup bunların diğerlerine göre daha uzun ve gösterişlidir. Diğerleri ise kısa boy kaftanlardır. Erkan kaftanların ilki "*erkân atlas ve kadife ve dîbâ ve dârâyî kaftanlar*" başlığı altında sıralanmış olup sayıları kırk üçtür. Bunların otuz biri atlas kumaştandır ve renklerine bakıldığında üçer tanesi al, beyaz, cengarî (açık yeşil), havayî (gök rengi), kırmızı ve mavi, ikişer tanesi

⁴⁰ "Çapadilsiz yediyle gelen beyaz dîbâ kontuş Edirne'de iken murassa' çaprazları sökülüp Haseki Sultan'a eda(?) olundu be-dest-i Beşir Ağâ fî mâh-ı Zilka'de mahmiye-i Edirne'de", TSMA, d. 2008, 2b. Burada bahsedilen Haseki Sultan muhtemelen IV. Murad'ın bilinen tek eşi Ayşe Sultan olmalıdır. Bkz. Necdet Sakaoğlu, *Bu Mülküm Kadın Sultanları: Vâlide Sultanlar, Hâtunlar, Hasekiler, Kadınefendiler, Sultanefendiler*, İstanbul 2015, s. 330.

erguvanî, fındıkî, fıstıkî, gümüşî, nohudî ve yeşil, bir tanesi ise gülgûnîdir. Kadife, darayî ve diba kumaştan üçer tane kaftan bulunup kadifelerin rengi erguvanî, fındıkî ve kırmızı, darayîlerin rengi fıstıkî, gülgûnî ve kemmûnî (kimyon rengi), dibalardan ikisinin rengi erguvanî, birinin aldır. Bunlardan başka mavi renkli hare kumaştan bir, kumaşı belirtilmemiş biri devetüyü ve diğeri al yalabık rengine iki kaftan daha vardır. Bu gruptaki kaftanların IV. Murad'ın tören kaftanları olması kuvvetle muhtemeldir.

“*Erkân kutnî kaftanlar*” yirmi tane olup bunların on üç kutnu, yedisi kaşanî kumaştandır. Kutnuların dördünün rengi beyaz, ikisinin al, diğerlerinin anberbuyî, cengarî, erguvanî, gümüşî, havayî, samanî ve ünnabîdir. Kaşanîlerin renklerine bakıldığında ikişer tanesinin al, kamışî ve havayî, birininse beyazdır.

Üçüncü grup erkân kaftanlar “*tügmeli erkân kutnî*”ler olup sekiz tanedirler. Hepsi kutnu kumaş olup renkleri al, beyaz, fındıkî, gülgûnî, nohudî, samanî, sümbülî ve zeytunîdir.

“*Kısa boy atlas kaftanlar*” on iki adettir. Bunların on biri atlas, biri hare kumaştandır. Atlasların ikişer tanesi cengarî, fıstıkî ve sümbülî renklidir. Diğerleri al, erguvanî, gülgûnî, kırmızı ve turuncudur. Hare kaftansa mavidir.

“*Kısa boy kutnî kaftanlar*” altı tane olup renkleri al, beyaz, kırmızı, mavi, samanî ve yeşildir.

“*Kısa boy kısa yenli dârâyî ve hâre ve kutnî kaftanlar*” başlığı altında yirmi bir kaftan yer almaktadır. Bunların beşer tanesinin kumaşı darayî, hare ve softur. Üçünün kumaşı kaşanî, birer tanesinin Acem kemhası, Hasanpaşa ve kutnudur. Darayîlerin rengi devetüyü, mavi, fındıkî, nohudîdir. Beşincisinin ise rengi belirtilmemiş sadece parlak (yalabık) olduğu vurgulanmıştır. Harelerin ikisi devetüyü, diğerleri fıstıkî, yeşil mevclî (dalgalı) ve kiremidi mevclîdir. Sofların ikisi beyaz, ikisi benevş, birisi de mavidir. Kaşanîler al, beyaz ve sarıdır. Hasanpaşa kumaşı ve Acem kemhası beyazken, kutnu kaftansa mavidir.

d) Feraceler

IV. Murad'ın Revan Seferi'ne götürülen feraceleri bir başlık altında ferace ve nimten şeklinde listelenmiştir. Birbirinden farklı iki kıyafet olan ferace ve nimtenin (mintanın) burada neden bir arada kaydedildiğini açıklayan bir ibare bulunmamaktadır. Tahminimizce burada nimten tabiriyle iç gömleği diye bilinen kıyafet türü değil, feracelerin boyu kastedilmektedir. Bununla birlikte aralarındaki en önemli ayırım feracelerin tamamının çuha, nimtenlerin ise iki istisna dışında tümünün sof kumaştan imal edilmiş olmasıdır. Bu da normal boy feracelerin çuha, yarım boy feracelerin ise genellikle sof kumaştan yapıldığı şeklinde bir yorumu akla getirebilir. Öte yandan feracelerin yazlık mı, kışlık mı olduğu belirtilmemişse de, yazlık olanlarının hafif ipeklî, kışlık olanlarınsa çuha ve sof gibi yünlü kumaşlardan yapıldığı bilinmektedir. Bu bilgiden hareketle burada kayıtlı feracelerin hepsinin kışlık olması kuvvetle muhtemeldir.

Padişahın dokuz ayrı başlık altında listelenen feracelerinin toplamı doksandır. Bunların kırk biri nimtendir. Bu başlıklardan ilki “*sa’adetlü pâdişâbımızun semmur kaplı erkân ferâceleri*” olup altında beş ferace, sekiz nimten kayıtlıdır. Feracelerin hepsi çuhadan, nimtenlerin biri çuha, diğerleri sof kumaşlandır. Çuha feracelerin renkleri kırmızı, muşmula, sünbülî, zeytunî ve yeşildir. Sof nimtenlerin renkleri ise benevş, erguvanî, gülgunî, kırmızı ve tarçinîdir. Çuha nimtenin rengi ise beyazken, iki nimtenin rengi belirtilmemiştir.

Vaşak kürkü kaplı erkân feraceler toplam on iki adettir. Bunların üçü nimtendir. Feracelerin hepsi çuha kumaş, nimtenlerin ikisi sof, biri atlastandır. Feracelerin renklerine bakıldığında ikisinin tarçinî, diğerlerinin çimenî, devetüyü, gülgunî, gümüşî, muşmula, yeşil ve zeytunîdir. Nimtenlerden atlas olanın rengi al, soflarınsa mor ve neftîdir.

Kakum kaplı erkân feraceler on üç tane olup yedisi nimtendir. Feraceler çuha, nimtenler sof kumaşlandır. Feracelerin ikisi benevş, diğerleri devetüyü, gülgunî, muşmula ve yeşil renklidir. Nimtenlerin ikisi benevş, diğerleri erguvanî, gülgunî, kırmızı, neftî ve zeytunîdir.

Samur kürkü kaplı orta boy feraceler beş tanedir. Hepsi çuha kumaş olup fındıkî, gülgunî, mavi, siyah ve turuncu renklidir.

Vaşak kürkü kaplı orta boy ferace ise sadece bir tanedir. Cengarî renkli çuha kumaşlandır.

Kakum kürklü orta boy feraceler dokuz adettir. İki nimtendir. Feracelerin altısı çuha iken birinin kumaşî belirtilmemiştir. Ancak onun da çuhadan olması kuvvetle muhtemeldir. Nimtenler ise softur. Feracelerin ikisinin rengi sünbülî, diğerlerinin cengarî, çimenî, devetüyü, gülgunî ve kırmızıdır. Nimtenler benevş ve mavi renklidir.

Sade erkân feraceler on iki tane olup sekizi nimtendir. Feraceler yine çuha, nimtenler softur. Feraceler beyaz, gülgunî, mavi ve tarçinî renklyken, nimtenlerin ikişer tanesi devetüyü ve mavi, diğerleriye tarçinî, fındıkî, miskî ve neftîdir.

Sade orta boy feracelerse yirmi adettir. Bunların onu çuha ferace, onu sof nimtendir. Feracelerin ikişer tanesi benevş, devetüyü, muşmula ve yeşilken son ikisi mavi ve sincabî renklidir. Nimtenlerin ikişer tanesi devetüyü ve fıstıkî, diğerleri erguvanî, gülgunî, havayî, neftî, siyah ve zeytunî rengindedir.

Bunlar dışında beş tane de sade katibî ferace listelenmiştir. Bunların ferace veya nimten diye ayrımı yapılmamıştır. Yalnız ikisinin kumaşının çuha, üçünün sof olmasından dolayı çuhaların ferace, sofların nimten olduğunu söylemek mümkündür. Çuhaların rengi tarçinî ve fındıkî, soflarınsa devetüyü, gülgunî ve miskidir.

Bunlardan başka dönüşte Malatya’da Siyavuş Ağ’a teslim edilen esvap arasında “*darçinî çuka semmur orta boy*” diye türü belirtilmeyen bir kıyafet bulunmaktadır. Listede samur kaplı orta boy sadece feraceler için kullanıldığından bu kıyafet de kuvvetle muhtemel feracedir. Bu takdirce feracelerin sayısı doksan bir

olmalıdır.

e) Kürdegiler

Kürdegi eteği ve kolları kısa bir tür üst giysisidir.⁴¹ Bunlardan sefere kırk altı tane götürülmüştür. Defterde samur, vaşak, kakum kürklü ve sade olmak üzere dört başlık altında listelenmiştir.

Samur kürklü kürdegilerin sayısı dokuz olup yedisi çuha, ikisi sof kumaşandır. Çuhaların ikisi benevş, ikisi tarçınî, diğerleri anberbuyî, devetüyü ve kahverengidir. Soflarsa benevş ve kırmızı renklidir.

Vaşak kaplı kürdegiler üç tane olup ikisi cengarî, biri yeşil çuhadandır.

Kakum kürklü kürdegilerse on tane olup üçü sof diğerleri çuha kumaştır. Sofların ikisi mavi, biri erguvanîyken, çuhaların ikisi yeşil, diğerleri devetüyü, gülünî, kahverengi, kırmızı ve muşmula renklidir.

Sade kürdegilerin sayısı yirmi dördtür. On sekizi çuha, altısı sof kumaşandır. Çuhaların renklerine bakıldığında ikişer tanesi benevş, cengarî, gülünî, kırmızı, mavi, yeşil ve zeytunî, diğerleri ayva gülü, fıstıkî, miskî, muşmuladır. Sofların ikişer tanesi tarçınî, erguvanî ve zeytunîdir.

f) Muvahhidiler

Ferace türünde bir üst giysisi olduğu anlaşılan muvahhidiler iki türlüdür. Birinin kol uzunluğu boyu ile birken, diğeri Mısır kesimi olup çaprazlı yani önü çift düğmelidir.⁴² Bunların kürklü olanları muvahhidi kürk diye anılır ve genellikle ulema tarafından törenlerde giyilirdi.⁴³

Söz konusu listede muvahhidilerin sayısı kırk üçtür. Bunlar boylarına, kürklerine ve sade oluşlarına göre yedi grupta listelenmiştir. İlki “uzun semmur kaplı muvahhidiler” olup başlıktan da anlaşılacağı üzere bunların boyları uzun ve kürkleri samurdur. Toplam altı adet olup dördünün kumaşı çuha, ikisinin softur. Çuhaların renkleri tarçınî, mavi, şarabî, yeşil, sofların rengi ise benevş ve zeytunîdir.

“Üşek kaplı uzun muvahhidi” bir tane olup vaşak kürklü, kırmızı çuha kumaşandır.

Padişahın “kakum kaplı uzun muvahhidiler”i yedi tanedir. Dördünün kumaşı çuha, ikisinin kanavis, birinin de softur. Çuhaların ikisi gülünî, diğerleri tarçınî ve zeytunî renklidir. Kanavis olanlar kırmızı, sof olanınsa rengi benevştir.

“Semmur kaplı kısa muvahhidiler” altı adet olup beşinin kumaşı çuha, birinin softur. Çuhaların renkleri devetüyü, fıstıkî, kırmızı, mavi ve nefîdir. Sof kumaşın rengiyse devetüyüdür.

⁴¹ Yeni Tarama Sözlüğü, (düz. Cem Dilçin), Ankara 1983, s. 151.

⁴² Mübahat S. Kütükoğlu, Osmanlılarda Narh Müessesesi ve 1640 Tarihli Narh Defteri, İstanbul 1983, s. 66.

⁴³ Pakalın, Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, II, s. 587.

“Üşek kaplı kısa muvabhidiler” iki adettir. İki de çuha olup gülgunî ve nefî renklidirler.

“Kakum kaplı kısa muvabhidiler” on tanedir. Altısı çuha, dördü softur. Çuhalar benevş, darçınî, fındıkî, kırmızı, muşmula ve siyah renklidir. Soflarsa cevzî, tarçınî, kahverengi ve mavidir.

Padişahın kürksüz sade muvabhidilerinin sayısı on yedidir. On dördü çuha, üçü softur. Çuhaların ikişer tanesi cengarî, mavi, şarabî ve yeşil, diğerleri benevş, beyaz, devetüyü, erguvanî, miskî ve muşmula; soflarsa beyaz, mor ve nefî renklidir.

Bunların dışında müteferrik kaydedilmiş cilkava kaplı yeşil çuha kumaştan bir tane muvabhidî ile Sivas'ta Çuhadar Mustafa Ağa'ya yeni teslim edilen kıyafetler arasında da biri gümüşî renkli ve samur kaplı, diğeri tarçınî renkli ve kakum kaplı iki çuha muvabhidî daha vardır.

g) Cübbeler

Padişahın Revan Seferi'ne götürülen cüppeleri sadece sekiz adettir. Bunlardan samur kaplı erguvanî renkli çuhadan olanı aynı zamanda altın düğmeli olması münasebetiyle kapanıçe ve kontuş gibi kıymetli kıyafetlerle birlikte kaydedilmişken, diğerleri samur ve kakum kaplılar olmak üzere iki başlık altında listelenmiştir.

Samur kaplı cüppeler dört adet olup bunların üçü çuha, biri kanavis kumaştandır. Çuhaların renkleri cengarî, kırmızı ve sünbülî, kanavisinse kırmızıdır. Kakum kaplı cüppelerse üç adet olup hepsi sof kumaştandır. Renkleri havayî, mavi ve mordur.

h) Cellayiler

Cellayı geniş ve açık yenleri olup üste giyilen bir elbisedir.⁴⁴ Bu kıyafetlerden sefere otuz dört tane götürülmüştür. Bunlar modellerine ve kumaşlarına göre beş grupta listelenmişlerdir.

“Bol yenli atlas cellâyiler” on üç tane olup başlıktan da anlaşılacağı üzere hepsi atlstandır. İkişer tanesinin renkleri al ve beyazdır. Diğerleri devetüyü, erguvanî, gülgunî, gümüşî, kırmızı, mavi, nohudî, sarı ve yeşil renklidir.

“Çaprazlı dar yenli atlas cellâyiler” dört adettir. Bunların renkleri al, beyaz, kırmızı ve mavidir.

“Dîbâ ve hâre ve darâyî ve kutnî sâde cellâyiler” sekiz tanedir. Bunların beşi haredendir. Renkleri ise ikişer tanesinin erguvanî ve mor, diğerinin cengarîdir. Bir tanesi yeşil diba kumaştandır. Diğer bir tanesi beyaz kaşanidendir. Sonuncusunun ise kumaşı belirtilmemiş sadece renginin parlak (yalabık) mor olduğu kaydedilmiştir.

“Penbelü hâre cellâyiler” iki tanedir. Biri fıstıkî, diğeri kiremidi mevcuttur.

⁴⁴ Andreas Tietze, *Taribi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, 1. Cilt, A-E, İstanbul-Wien 2002, s. 426.

“Penbelü darâyî cellâyîler” altı tane olup renkleri al, fıstıkî, gülgunî, kırmızı, mor ve nohudîdir.

Bunlardan başka terzibaşıya sefer dönüşünde Malatya'da verilen elbiseler içinde bir adet vala kumaştan cellayı vardır. Bunun rengi belirtilmemiştir.

1) Diğer Üst Giyimleri

Sefere götürülen kıyafet listesinde yukarıdakiler gibi müstakil olarak listelenmemiş başka dış giyimler de vardır. Bunlar burnus, kürdiye, melluta, kerrake ve havranidir.

Kerrake, melluta ve havrani cübbe türünden giysilerdir. Kerrake daha çok ilmiye mensuplarının giydiği ince softan yapılan hafif ve dar kesim bir tür cüppe olarak tanımlanmaktadır.⁴⁵ Bununla birlikte padişaha ait olanların samur kaplı ve mücevher çaprazlı olup üzerine kapaniçe giymenin adet olduğu ifade edilmiştir.⁴⁶ Reşat Ekrem Koçu bu görüşe katılmayarak kerrakelerin kürklü olamayacağını, kürklü olursa da kapaniçe altına giyilemeyeceğini belirtmektedir.⁴⁷ IV. Murad'ın Revan Seferi'ne götürülen kıyafetleri içerisinde yer alan kerrakeler kürksüz kerrakeler bunu destekler niteliktedir. Bununla birlikte hiçbirisi de sof kumaştan olmayıp, aksine kadife, diba, kutnu ve çuha gibi bazısı gayet kıymetli kumaştandır. Listede kayıtlı kerrakelerin sayısı ondur. Bunların yedi tanesi saraydan getirilmiş, bir tanesi ise giderken Sivas'ta Çuhadar Mustafa Ağa'ya, ikisi ise dönüşte Malatya'da Çuhadar Siyavuş Ağa'ya teslim edilmiştir. Saraydan çıkarılan kerrakelerin ikisi beyaz alacalı siyah kutnu, ikisi kırmızı ve mor kadife kumaştandır. Diğer ikisiyse altın düğmeli olup biri münakkaş diba, öteki siyah çuhadandır. Yedinci kerrake siyah ibrişimlidir. Yolda teslim alınan kerrakelerin hepsi sade kesim olup ikisi çuha, biri darâyî kumaştandır. Çuhalar tarçınî, darâyî olansa alaca renklidir.

Cübbe nev'inden bir diğer üst giysisi olan mellute hakkında Osmanlı giyim kuşam tarihiyle alakalı kaynaklarda bir bilgi bulunamamıştır. Yalnız Arapların kıyafet isimleri üzerine hazırlanmış Fransızca bir sözlükte mellute cüppe türünde bol bir giysi olarak tarif edilmektedir.⁴⁸ Bu kıyafetlerden sefere üç tane götürülmüştür. Bunların birincisi altın düğmeli olup al dibadan, ikincisi sırma çaprazlı olup kırmızı tüysüz kadifeden, üçüncüsü ise mavi tüysüz kadifedir.

Havraniler iki tane olup bu giysinin de adına Osmanlı giyim kuşam tarihi hakkındaki kaynaklarda rastlanmamaktadır. Ancak *Seyahatname*'de geçen “*havrani cüppe*”⁴⁹ tabirinden anlaşıldığına göre bir tür cüppe olmalıdır. IV. Murad'ın

⁴⁵ Şemseddin Sami, *Kâmûs-ı Türkî*, İstanbul 1317, s. 1154.

⁴⁶ Pakalın, *Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, II, s. 243.

⁴⁷ Koçu, *Türk Giyim, Kuşam ve Süslenme Sözlüğü*, s. 154.

⁴⁸ Reinhart Pieter Anne Dozy, *Dictionnaire détaillé des noms des vêtements chez les Arabes*, Amsterdam 1845, s. 412. Buna karşılık Ömer Lütfi Barkan mellute için palto demekle yetinir. Bkz. “Edirne Askerî Kassamı'na Âit Tereke Defterleri (1545-1659)”, *Belgeler, Türk Tarih Kurumu Belgeleri Dergisi*, III/5-6, (1966), s. 476.

⁴⁹ Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, 1, s. 60.

havranilerinin ikisi de samur kürklü olup biri kırmızı atlas, diğeri al kadife kumaştandır.

Kuzey Afrika'ya özgü başlıklı (kukuletalı) bir giysi olan burnuslardan⁵⁰ söz konusu listede iki adet mevcuttur. Bunların birisi siyah çuhadan, diğeri saçaklı kırmızı çuhadandır.

Kürdiye için uzun kollu, bedeni ve kolu fazla geniş olmayan ceket tanımı yapılmıştır.⁵¹ Ancak bunların bazılarının abdest kürdiyesi olarak kayıtlanmış olması iki türünün olabileceğini ve abdest kürdiyelerinin kollarının uzun değil, kısa olması gerektiğini düşündürmektedir. Kürdiyelerden başlangıçta iki tane alınmış ve bunlar kürdegiler arasında kaydedilmiştir. Daha sonra Revan yolunda Sivas'ta Mustafa Ağa'ya beş adet teslim edilmiş, dönüşte Malatya'da terzibaşıya üç, Çuhadar Siyavuş Ağa'ya bir olmak üzere dört tane daha verilmesiyle kürdiyelerin toplamı on bire ulaşmıştır. Kürdegiler arasında yer alan kürdiyelerin ikisi de samur kaplı olup biri mavi sof, diğeri zeytunî çuhadandır ve bu abdest kürdiyesi olarak kaydedilmiştir. Sivas'tan alınan kürdiyelerin hepsi çuha kumaştandır. Üçü samur, ikisi kakum kürklüdür. Samur kürklü olanların renkleri tarçınî, erguvanî ve maviyken, kakum kürklülerinse erguvanî ve kırmızıdır. Malatya'da terzibaşıya emanet edilen kürdiyelerin hepsi kakum kürklüdür. Bunların biri abdest kürdiyesi olup kırmızı sof kumaştandır. Diğerleri benevş sof ve kırmızı çuhadandır. Siyavuş Ağa'ya verilen de abdest kürdiyesi olup devetüyü renginde sof kumaştandır.

Bunların dışında dış giyim olarak addedilebilecek üç de kürk bulunmaktadır. Bunlardan ikisi İstanbul'dan getirilmiş olup "*semmur kaplı en kürkleri beyân olunur*" başlığı altında listelenmiştir. Bunlardan ilki kırmızı atlas en kürkü, ikincisi yeşil atlas en kürküdür. IV. Murad bunlara ilave olarak Tokat'ta dört yüz kuruşa bir samur kürk daha almıştır.

2) İç Giyim

a) Cebe Donları

Osmanlı giyim-kuşam tarihine ait araştırmalarda adına rastlanmayan bir başka kıyafet cebe donudur. Bununla birlikte bu giysiyi kapamacı esnafının satması ve narh defterinde zıbın, kutahane ile birlikte kayıtlanmış olması cebe donların da iç giyime özel bir kıyafet olduğunu göstermektedir.⁵²

Padişahla birlikte sefere götürülen cebe donların sayısı yüz on ikidir. Dönüşte Malatya'da terzibaşıya dokuz tane daha cebe don verilmişse de, ikisi söküktür.

⁵⁰ Koçu, *Türk Giyim, Kuşam ve Süslenme Sözlüğü*, s. 47.

⁵¹ Sevgi Gürtuna, "Klasik Dönemde Osmanlı Kadınının Giyim Tarzı", *Türkler*, 11, (ed. Hasan Celal Güzel vd.), Ankara 2002, s. 920.

⁵² Kütükoğlu, *1640 Tarihli Narh Defteri*, s. 134. Şeriye sicillerini kaynak olarak kullanıldığı bir çalışmada ise cebe donu için cebe kelimesinin anlamından hareketle yapıldığı belli olan "*şarh altına giyilen bir çeşit don*" tanımlaması ise herhalde doğru olmasa gerektir. Bkz. Asım Yediyıldız, *Şer'iyye Sicillerine Göre Bursa'nın Sosyo-Ekonomik Yapısı (1655-1658)*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1988, s. 152.

Sünbül Ağa marifetiyle Harem'den çıkarılan elbiseler arasında bulunan ve altın düğmeli olduğu belirtilerek ayrıca kaydedilmiş bulunan cebe donlarının sayısı on ikidir. On biri kadife, biri atlastandır. Atlas cebe donu mor renklidir. Kadife cebe donlarının ikisi kırmızı, diğerleri al, al zeminli, beyaz zeminli, cengarî zeminli, erguvanî, havayî, kırmızı zeminli, siyah, zeytunî renklidir.

“*Bol yenli atlas ve kadife ve hâre ve dîbâ ve kutnî cebe donuler*” başlığı altında listelenen cebe donlarının sayısı kırk birdir. Bunların on altısı atlas, yedisi kadife, beşi diba, beşi hare, dördü kaşanî, ikisi puladî⁵³ ve biri kutnu kumaştandır. Atlasların dördü cengarî –ki biri baharlıdır-, ikişer tanesi al, beyaz münakkaş, havayî ve kiremidi renginde, diğerleri ayva gülü, fındıkî, gülgunî ve yeşil renklidir. Kadifelerin ikisi altın düğmeli olup bunların biri mor, diğeri cengarî zeminlidir. Diğer ikisi yeşil, birer tanesi cengarî zeminli, erguvanî ve turuncu renklidir. Yine “*yeşil zemîneli*” diye kaydedilip kumaşı belirtilmeyen cebe donu da kadifeden olmalıdır. Zira x renk zeminli tabiri kadife kumaşlar için kullanılmaktadır. Bunu da eklediğimizde kadife cebe donlarının sayısı sekiz olmaktadır. Diba cebe donlarının ikişer tanesi münakkaş erguvanî ve yeşil, biri fındıkî renkli, hare kumaştan olanların ikişer tanesi erguvanî ve mavi renkli, biri mor mevcuttur. Kaşanîlerin ikisi al, ikisi mavidir. Puladîlerin her ikisi de kırmızıdır. Kutnu ise beyazdır.

Dar yenli cebe donları on dokuz tanedir. Hepsî atlas kumaştan olup on altısı altın düğmelidir. Altın düğmelilerin ikişer tanesi al, beyaz, cengarî, gümüşî, kiremidi, nohudî, diğerleri erguvanî, mor, turuncu ve zeytunîdir. Geri kalan cebe donlarından ilki münakkaş erguvanî atlas ibrişim bükmeli, ikincisi erguvanî atlas ibrişim düğmeli, üçüncüsü yeşil atlas ibrişim düğmelidir.

Üçüncü grup cebe donlar “*kısa boy penbelü cebe donuler*” olup yirmi tanedir. Bunların on sekizi atlas, biri kaşanî, biri de kutnu kumaştandır. Atlasların ikişer tanesi al, beyaz, cengarî ve erguvanî, diğerleri devetüyü, fıstıkî, gülgunî, gümüşî, havayî, kamaşî, sarı, turuncu, ünnabî ve yeşil renklidir. Kaşanî sarı, kutnu ise gülgunî renklidir.

Dördüncü grup düğmeli atlas ve kutnu cebe donları olup bunların sayısı dokuzdur. Yedisi atlas, ikisi kaşanî kumaştandır. Atlaslar anberbuyî, beyaz, cengarî, devetüyü, gülgunî, yeşil ve zeytunî, kaşanîler mavi ve sarı renklidir.

Son grup cebe donları “*penbelü darâyî ve hâre cebe donuler*”dir ve bunlar on bir tanedir. Bunların yedisi darâyî, dördü hare kumaştandır. Darâyîlerin ikişer tanesi al ve mor, diğerleri kırmızı, nohudî ve yeşil renklidir. Harelerse beyaz, fıstıkî, kırmızı ve mavi mevcuttur.

Malatya'da terzibaşıya verilen yedi adet cebe donu verilmiştir. Bunlardan birisi yanında “*yeni verildi*” kaydı bulunan altın düğmeli kadife cebe donudur. Rengi belirtilmemiştir. İki sade düğmeli cebe don olup bunların da rengi belli değildir. Haşiyesinde “*biri penbelü yeni virildi*” kaydı bulunmaktadır. Dört tanesi altın düğmeli penbelü hare kumaştandır.

⁵³ Puladî, darâyî kumaşların bir çeşididir. Bkz. Koçu, *Türk Giyim, Kuşam ve Süslenme Sözlüğü*, s. 86.

b) Zıbınlar

Zıbın bilhassa kış mevsiminde kaftan altına giyilen kolsuz pamuklu yeleğin ismi olup buna içlik de denilmiştir.⁵⁴ Bununla birlikte sefere götürülen zıbınlar arasında bazıları uzun kolludur. Üstelik bu durum yazlık veya kışlık zıbınların her ikisi için de geçerlidir. Nitekim zıbınlar öncelikle kumaşlarına, sonra da yazlık veya kışlık olmalarına göre kayıtlanmış, her bir başlığın altında uzun ve kısa kollu zıbın sayısı ayrı ayrı belirtilmiştir. Buna göre padişahın İstanbul'dan yola çıkarılan zıbınlarının sayısı yüz doksan dördttür. Bu zıbınların dağılımı ise şöyledir.

	Atlas kumaştan kışlık zıbınlar	
Uzun yenli		11
Kısa yenli		10
	Atlas kumaştan yazlık zıbınlar	
Uzun yenli		7
Kısa yenli		3
	Kutnu kumaştan kışlık zıbınlar	
Uzun yenli		40
Kısa yenli		29
	Kutnu kumaştan yazlık zıbınlar	
Uzun yenli		30
Kısa yenli		27
	Penbeli yazlık kutnu kumaştan zıbınlar	
Uzun yenli		3
Kısa yenli		8
	Sade boğası zıbınlar	
Uzun yenli		5
Kısa yenli		21
Toplam		194

Sefer dönüşünde Malatya'da terzibaşıya verilen yedi zıbın daha vardır. Bunların sadece ikisinin atlas kumaştan olduğu belirtilmiş, diğerlerinin özellikleri hakkında bir bilgi verilmemiştir.

3) Kıyafetlerde Kullanılan Kumaşlar, Renkler ve Kürkler Üzerine

IV. Murad'ın Revan Seferi'ne götürülen kıyafetleri arasında başta gelen ve en kıymetlilerden olan kapanıçe ve kontuşlarda daha çok kadife kumaşın tercih edildiği görülmektedir. Kadifenin tercih edilmesinde çok ustalıklı ve ağır kumaşlardan olması başlıca sebeptir. Üstelik kadifeler süsleme ve renklendirme bakımından en uygun dokuma çeşidiyken, aynı zamanda ustalara dokumacılığın bütün hünerlerini sergileme imkânı vermekte, ortaya çıkan estetik görüntüsüyle bakışları üzerine çekmekteydi.⁵⁵ Zaman içerisinde pamuk katkılı kadifeler dokunsa da, eski kadifelerin neredeyse tamamı ipekten yapılmıştır. XVII. yüzyılda sarayda kullanılan

⁵⁴ Koçu, *Türk Giyim, Kuşam ve Süslenme Sözlüğü*, s. 251.

⁵⁵ Dalsar, *a.g.e.*, s. 45.

kadife kumaşlar arasında çiçekli, telli, telli duhulî, sâde ve araka kadife türlerinin olduğu, bunlar arasında en çok çiçekli kadifenin ilgi gördüğü bilinmektedir.⁵⁶ Bu itibarla padişahın sefere götürülen kapaniçe ve kontuşlarında kullanılan kadife kumaşların ipekten olduğunu düşünmek yanlış olmaz. Listede yer alan kapaniçe ve kontuşlarının bazısının sırma çarpazlı olması bunların dokumasında altın ve/veya gümüş tellerin kullanıldığına delalettir. Bununla birlikte kadife başta olmak üzere bazen ipekli kumaşların üzerine desenlerin baskı tekniği ile yapıldığı yani düz kumaş üzerine altın veya gümüş yazdımla motiflerin basıldığı da olmuştur.⁵⁷ Burada hangi tekniğin kullanıldığını anlamak mümkün değildir.

Padişahın kaftanlarında tercih edilen kumaşlar bilhassa erkân kaftanlarda olmak üzere öncelikle atlas, sonra kutnudur. Nitekim padişahın yüz on adet kaftanından kırk ikisi atlas, yirmi sekizi kutnu kumaşandır. Atlas kumaşlar pahalı, dayanıklı ve parlak olması nedeniyle saray mensupları tarafından kıyafetlerde çokça tercih edilmiştir. Özellikle Osmanlı Sarayı'nda kışın çok giyildiği için bazen bu mevsime atlas mevsimi de denilmiştir. İslam fıkına göre saf ipek giymek erkeklere haram kılındığından bilhassa erkek elbiselerinde kullanılan atlaslar pamukla karışık dokunmuştur.⁵⁸ Ancak IV. Murad'ın kaftanlarında kullanılan atlas kumaşlarda pamuk kullanılıp kullanılmadığını defterdeki kayıtlara göre tespit etmek mümkün değildir. Atlas kumaşlar padişahın celayi ve cebe donlarında da ağırlıklı olarak tercih edilmiştir.

Arapçada pamuklu anlamına gelen kutnunun çözgüsü ince ipek, atkısı iki pamuk ve bir ipekten oluşan enine yollu kalın bir kumaştır. İpek çizgileri çoğunlukla tek renk olup sarıdır. Kimi zaman renkli ipek kullanıldığı da olmuştur. Kutnular atlas ve kemhadan sonra en sık ve kalın kumaşlar olmakla ekseriyetle erkek kıyafetleri ve yazlık kaftanlar dikilmekte kullanılırdı. Osmanlı sarayında ağırlıklı olarak telli ve sade kutnunun tercih edildiği, Hint kutnularının armağan listesinde başı çektiği görülmektedir.⁵⁹ Buna göre listedeki kutnu kaftanların yazlık olma ihtimali vardır. Sefere götürülen kaftanlarda tercih edilen diğer kumaş türleri kaşanî, darayî, hare, sof, diba ve kadifedir.

Kaşani kumaşlar genellikle Hindistan ve İran'da üretilip çubuklu dokunan, özel motifli değerli bir yünlü kumaştır.⁶⁰ 1640 tarihli narh defterinde şal dışında bu kumaşla üretilmiş başka bir kıyafete rastlanmamakla birlikte XVIII. yüzyılda İran'dan ithal edilen kumaşlar arasında başta geldiği görülmektedir.⁶¹ Padişahın kaftanları dışında, cebe donlarında da kaşanî kumaşın tercih edildiği görülmektedir.

⁵⁶ Nutku, *a.g.m.*, s. 47.

⁵⁷ Gürsu, *Türk Dokumacılık Sanatı*, s. 24.

⁵⁸ Sargon Erdem, "Atlas", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 4, İstanbul 1991, s. 81.

⁵⁹ Gürsu, *a.g.e.*, s. 27; Nutku, *a.g.m.*, s. 48.

⁶⁰ Atıla Ergür, *Tekstil Terimleri Sözlüğü*, İstanbul 2002, s. 250.

⁶¹ Halil İnalçık, *Türkiye Tekstil Tarihi Üzerine Araştırmalar*, İstanbul 2008, s. 228.

Kemha kaftan yapımında çok tercih edilen bir kumaş olmasına rağmen IV. Murad'ın sadece bir adet kaftanı kemhadan, Acem kemhasındandır. Kemhanın çözgüsü ve atkısı ipekten olmakla birlikte desenlerinde altın ve gümüş alaşımı teller de kullanılmıştır. Kalın, ağır, gösterişli bir dokuma olması nedeniyle bilhassa saray yaşantısına oldukça uygundur ve padişahlar tarafından törenlerde giyilmiştir.⁶² Bu yüzden söz konusu Acem kemhası kaftanın IV. Murad'ın tören kaftanlarından olması ihtimali yüksektir.⁶³

Darayî, diba ve hare gibi kıymetli cinsten ipekli kumaşların diğer ipekli kumaşlardan daha az sayıda olmak üzere padişahın kaftanlarında, celayilerinde ve cebe donlarında kullanıldığı görülmektedir. Darayî bir cins ipekli kumaştır. Padişahın sekiz kaftanı darayîdendir. Diba ise Fransızların "*brocard*" dedikleri çiçekli nakışlarla dokunmuş lüks ipekli kumaşın adıdır. Bazen bu kumaşın dokunması esnasında türlü çiçeklerdeki ipeklerin arasında altın teller de konulurdu. Hare ise daima düz renkte ama sof gibi dalgalı bir kumaştır.⁶⁴

Listede sayıları pek fazla olmamakla birlikte padişahın kerrake, mellute, havranilerinin yine kıymetli kumaşlardan imal edildiği dikkati çekmektedir. Kerrakelerde kadife ve kutnu, mellutelerde kadife ve diba, havranilerde ise kadife ve atlas kumaşlar kullanılmıştır.

Padişahın ferace ve bu türden kıyafetler olan cüppe, kürdegi, muvahhidilerinde ağırlıkla tercih edilen kumaş türü çuha ve softur. Çuha yünlü bir kumaş türü olup geniş kullanım alanı nedeniyle saray kıyafetlerinde de çokça kullanılmıştır. Çuha fiyatları harcanan yün çilesi üzerinden hesaplanmakla birlikte bu kumaşların renkleri fiyatlarının asıl belirleyicisiydi. Bu yüzden en çok tutulan kırmızı çuhalar aynı zamanda en pahalıydı. Osmanlı Sarayı'nda çoğunlukla İngiliz çuhası tercih edilmiş, ithal çuhanın İstanbul esnafına dağıtımı devlet kontrolü altında yapılmıştır. Çuha gibi yine yünlü bir kumaş olan sof tiftik yapığısından ince bükümlü ipele dokunan bir kumaştır. Osmanlı ülkesinde dokunan sofların en nitelikli olanı tiftik kılından dokunandır. Düz renkte dokunan sofların kalını, incesi ve mevclî türleri vardır. Yine Ankara sof, Bağdat sof gibi ayrımlar da yapılmıştır. Sof kumaşlar dokunduktan sonra yıkanarak fırınlanır, ondan sonra elbise imal edilirdi.⁶⁵

IV. Murad'ın kıyafetleriyle ilgili dikkat çekici husus altın ve gümüş tellerle dokunan, en değerli ve makbul kumaşların başında gelen seraser, hatayî ve zerbafttan herhangi bir kıyafetinin bulunmamasıdır.

⁶² Gürsu, *a.g.e.*, s. 24.

⁶³ Topkapı Sarayı Müzesi'nde IV. Murad'a ait olduğu bilinen bazı kaftanlar bulunmaktadır. Bunlardan bir tanesi sırma işli kırmızı renkte kadife bir kumaşandır (Kurul, *a.g.t.*, s. 157). Padişahın kaftanları arasında buna uyan bir tane erkan kaftanı bulunmaktadır.

⁶⁴ Koçu, *a.g.e.*, s. 89, 128.

⁶⁵ Nutku, *a.g.m.*, s. 47-48.

Bir görüşe göre XVII. yüzyıl kumaşlarında görülen renklerin sayısı yediyi geçmemektedir. Bu yüzyılda kumaşların bariz özelliklerinden birisi renklerin pastelleşmesi olmakla birlikte kırmızı, mavi, yeşil, sarı ve beyaz renklere sıklıkla rastlandığı vurgulanmıştır. Kumaş motiflerini belirginleştirmek içinse sim işlemler ve siyah zemin kullanılmıştır. Bununla birlikte kumaş tasarımında ve motiflerin kullanımında geleneksel öğeler yerine karmaşık desenler ortaya çıkmaya başlamıştır. Önceki yüzyıldaki yalınlık yok olmuş, zemin renkleri daha parlak ve dikkat çekici bir hal almıştır.⁶⁶

IV. Murad'ın kıyafetlerinin renklerine bakıldığında otuz yedi farklı renkle karşılaşmaktadır. Bunlar arasında kırmızı başta gelmektedir. Listede yer alan kıyafetlerin kırk altısı kırmızı renktedir. Yine al renkli otuz dört kıyafet mevcuttur. Kırmızı ve al renkle birlikte kırmızıya çalan tarçınî, kiremidi, şarabî, turuncu, ünnabî ve kemişî renklerinden toplam yüz otuz bir kıyafet mevcuttur. Bunlar arasında yirmi kıyafetle tarçınî renk azımsanmayacak sayıda.

Kırmızı renkleri yeşil renkler takip etmektedir. Nitekim kıyafet listesinde yeşil renkli otuz bir, yeşilin bir tonu olan cengarî renginden yirmi sekiz kıyafet mevcutken zeytuni, fıstıki, nefti, çimeni, cevizi ve kimmoni gibi yeşilin tonları addedebileceğimiz renklerle birlikte bu renk grubunda toplam kıyafet sayısı yüzü bulmaktadır. Yine mor ve tonlarında (erguvani, sünbülü, benevş) yetmiş dört kıyafet mevcuttur. Burada bilhassa otuz iki kıyafetle erguvanî renk öne çıkmaktadır. Benevş renkli kıyafetlerin sayısı ise yirmi birdir.

Mavi ve gök rengi olan havayî renkte kıyafetlerin sayısı kırk sekizdir. Sarı ve tonlarında (devetüyü, nohudî, samanî) ise kırk iki kıyafet vardır. Burada da özellikle devetüyü rengi yirmi beş kıyafetle başta gelmektedir. Beyaz renkli kıyafetlerin sayısı otuz sekizken, kahverengi grubunda (kahverengi, fındıkî, muşmula ve sincabî) bu sayı yirmi beştir. Yine gül rengi pembeden (gülünî) yirmi beş kıyafet bulunurken, beyaza çalan uçuk pembe rengi olan ayva gülündense sadece iki kıyafet mevcuttur.

Kıyafetlerden siyah renkli olanların sayısı on iki, siyaha çalan bir renk olan miskînin dört, gümüşîninse dokuzdur. Üç kıyafetin rengiyse anberbûyîdir.

XVII. yüzyıl Osmanlı piyasasında samur başta olmak üzere vaşak, zerdava, kakum, tilki, kursak, sansar, sincap, cılıkava, tavşan, göçen, kokarca, çakal, kuzu, kedi kürklerine tesadüf edilmektedir. Bunlar hayvanın cins ve özelliğine göre ayrı ayrı ya da birkaç kalitesiyle piyasada bulunmaktaydı. Giysiler için kullanılan başlıca kürkler değerlerine göre sırasıyla siyah tilki, Sibiryaya gri sincabı, samur, elma yanağı, vaşak, zerdeva ve kakumdur. Bununla birlikte Osmanlı piyasalarında mali gücü yetenlere hitap edecek farklı türlerde ve kalitede kürkler mevcuttu. Piyasaların ihtiyaç duyduğu kürkler çoğunlukla Rusya'dan temin edilirdi. Nitekim samur, vaşak ve zerdeva kürklerinin en çok geldiği yer Rusya'ydı. Vaşak ve zerdeva kürklerinin yerlisi de vardı.⁶⁷

⁶⁶ *Aym eser*, s. 46.

⁶⁷ Filiz Karaca, "Kürk", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 26, Ankara 2002, s. 568.

Osmanlı devlet görevlileri arasında kullanımı oldukça yaygın olan kürkler kıyafetlere kaplandığında çoğunlukla çuha (beyaz, yeşil, kırmızı, elvan, sarı ve turuncu) ve sof (beyaz, kırmızı, siyah) yanında atlas, kadife gibi kumaşlar tercih edilmiştir.⁶⁸ Nitekim bu durum IV. Murad'ın kıyafetleri için de geçerlidir. Zira çuka ve sof kumaşların neredeyse tamamı kürkle kaplıdır. Kıyafetlerde tercih edilen kürklerin çeşitlerine bakıldığında ise samur kürkü başta gelmektedir. Samur kürkü kaplı yetmiş sekiz adet kıyafet vardır. Bunlar arasında kapanıçeler, kontuşlar, feraceler, muvahhidiler, cüppeler, kürdegiler ve kürdiyeler bulunmaktadır. Kakum kaplı kıyafet sayısı ise elli yedidir. Bunlar feracelere, kürdegilere, muvahhidilere, cüppelere ve kürdiyelere kaplanmıştır. Vaşak kürklü kıyafet sayısı ise yirmi birdir. Bu da kapanıçe, kontuş, ferace, muvahhidi ve kürdegilerde kullanılmıştır. Kurdun ense kısmından yapılan kürk olan cılkava ise sadece iki kıyafette, bir muvahhidi ile bir feraceye kaplanmıştır.

Sonuç

Osmanlı giyim-kuşam tarihiyle ilgili çalışmaların yetersizliği ortadadır. Söz konusu padişah kıyafetleri olunca bu husus daha da belirgin şekilde görülmektedir. Topkapı Sarayı Müzesi koleksiyonlarında bulunanlar dışında padişah ve hanedan mensuplarının kıyafetlerine dair somut örnekler bulmak neredeyse mümkün değildir. Bu koleksiyonda da padişahlara ait az sayıda kıyafet bulunmakla birlikte bazısı için herhangi bir kıyafet de yoktur.

Topkapı Sarayı'nda IV. Murad'a ait yedi tane kaftan bulunmaktadır. Bunun dışında şehzadeliği dönemine atfedilen bazı iç giysileri de mevcuttur. Ancak IV. Murad'ın kıyafetleri bunlardan ibaret değildir. Nitekim bunu doğrulayan en önemli kanıtlardan birisi 1635'te çıktığı Revan Seferi'ne padişahın kendi için götürülen kıyafetlerin liste halinde kaydedildiği defterdir.

Aslı Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi'nde bulunan 2008 no'lu defterde sefer sırasında IV. Murad'ın giymesi için yanında götürülen altı yüz seksen iki, yolda eklenenlerle birlikte yedi yüz on dokuz adet kıyafet türlerine, kumaşlarına, renklerine göre tek tek kaydedilmiştir. Bu sayede IV. Murad özelinde olsa da, bir padişahın kıyafetlerinin neler olduğu tespit edilebilirken, hangi kumaşların ne tür kıyafetlerde kullanıldığı ve bunlarda tercih edilen renkleri görebilmek mümkündür. Böylelikle Osmanlı padişahlarının giyim-kuşamına ait bir takım detaylar ortaya konulabileceği gibi XVII. yüzyıl saray modasına da ışık tutulabilecektir. Ayrıca başta Topkapı Sarayı Müzesi'ndekiler olmak üzere koleksiyonlardaki örnekler ile yapılacak karşılaştırmalar Osmanlı giyim tarihine katkı sağlayabilecektir. Yine de bu listenin bir padişahın kıyafetlerinin bütününe yansıtmadığını, mesela başlık, çorap, ayakkabı ve iç donu gibi giyimün önemli tamamlayıcılarını içermediğini ifade etmek gerekir.

⁶⁸ *Aynı eser*, s. 569. Osmanlı sarayında kürk kullanımı için bkz. Hülya Tezcan, "Furs and skins owned by the Sultan", *Ottoman Costumes, From Textiles to Identity*, (ed. Suraiya Faroqhi & Christoph K. Neumann), İstanbul 2004, s. 63-79.

Kaynaklar

1) Arşiv Kaynakları

Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi [TMSA], d. 2008.

2) Yayınlanmış Belge ve Defterler

Ahmet Refik, *On Altıncı Asırda İstanbul Hayatı (1553-1591)*, İstanbul 1935.

Aykut, Nezihî, "IV. Murad'ın Revan Seferi Menzîlnâmesi", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, 34, (Mart 1983/84), s. 183-246.

Barkan, Ömer Lütfî, "Edirne Askerî Kassamı'na Âit Tereke Defterleri (1545-1659)", *Belgeler, Türk Tarih Kurumu Belgeleri Dergisi*, III/5-6, (1966), s. 1-479.

Kütükoğlu, Mübahat S., *Osmanlılarda Narh Müessesesi ve 1640 Tarihli Narh Defteri*, İstanbul 1983.

3) Kaynak Eserler

Ali Ufkî Bey / Albertus Bobovius, *Saray-ı Enderun, Topkapı Sarayı'nda Yaşam*, (çev. Türkis Noyan), İstanbul 2013.

Evlîyâ Çelebi b. Dervîş Mehmed Zallî, *Evlîyâ Çelebi Seyahatnâmesi*, 1. Kitap, (haz. Robert Dankoff vd), İstanbul 2006.

Galland, Antoine, *İstanbul'a Ait Günlük Hâtıralar (1672-1673)*, I, (Şerhlerle Yayınlayan: Charles Schefer, Çev: Nahid Sırrı Örik), Ankara 1949.

Gerlach, Stephan, *Türkiye Günlüğü, 1577-1578, 2. Cilt*, (ed. Kemal Beydilli & çev. Türkis Noyan), İstanbul 2007.

Nâimâ Mustafa Efendi, *Tarih-i Nâ'imâ (Ravzatü'l-Hüseyn fi bulâsati abbâri'l-hafıkayn)*, III, (neşr. Mehmet İpşirli), Ankara 2007.

Revan Seferi Ruznâmesi, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Bağdat, nr. 405.

Tayyâr-zâde Atâ, *Osmanlı Saray Tarihi, Târîh-i Enderûn*, I, (haz. Mehmet Arslan), İstanbul 2010.

Teşrifâtîzâde Mehmed Efendi'nin Defter-i Teşrifâtı (Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi), (haz. Halil Mercan), Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri 1996.

Topçular Kâtibi 'Abdülkâdir (Kadrî) Efendi Tarihi, (Metin ve Tablîl), II, (yay.haz. Ziya Yılmaz), Ankara 2003.

4) Araştırma ve İncelemeler

Acıpınar, Mikail, *Osmanlı İmparatorluğu ve Floransa, Akdeniz'de Diplomasî, Ticaret ve Korsanlık, 1453-1599*, Ankara 2016.

Atasoy, Nurhan vd, *İpek, Osmanlı Dokuma Sanatı*, (çev. Reyhan Alp, Ayşe Kardiçalı; der. Julian Raby), İstanbul 2001.

Dalsar, Fahri, *Türk Sanayi ve Ticaret Tarihinde Bursa'da İpeçilik*, İstanbul 1960.

Erdem, Sargon, "Atlas", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 4, İstanbul 1991, s. 80-81.

Faroqhi, Suraiya, "Anayol Kavşağında Bursa: İran İpeği, Avrupa Rekabeti ve Yerel Ekonomi", *Osmanlı Dünyasında Üretmek, Pazarlamak, Yaşamak*, (çev. Gül Çağalı Güven, Özgür TÜresay), İstanbul 2003, s. 97-132.

- Gönül, Macide, "Topkapı Sarayında Bulunan Padişah Kaftanları", *Türk Etnografya Dergisi*, X, (1968), s. 59-65.
- Gürsu, Nevber, "Kumaş", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 26, Ankara 2002, s. 367-370.
- _____, *Türk Dokümacılık Sanatı, Çağlar Boyu Desenler*, İstanbul 1988.
- Gürtuna, Sevgi, "Klasik Dönemde Osmanlı Kadınının Giyim Tarzı", *Türkler*, 11, (ed. Hasan Celal Güzel vd.), Ankara 2002, s. 909-920.
- İnalçık, Halil, "Bursa and the Commerce of the Levant", *Journal of Economic and Social History of the Orient*, Volume III/2, (1960), s. 131-147.
- _____, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi, Cilt 1: 1300-1600*, (çev. Halil Berktaş), İstanbul 2000.
- _____, *Türkiye Tekstil Tarihi Üzerine Araştırmalar*, İstanbul 2008.
- Karaca, Filiz, "Kürk", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 26, Ankara 2002, s. 568-570.
- Koçu, Reşat Ekrem, *Topkapı Sarayı*, İstanbul 1960.
- Kurul, Mustafa, *17. Yüzyıl Osmanlı Hâssa Terzileri*, Doktora Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Işparta 2012.
- Nutku, Özdemir, "Onyedinci Yüzyılda Saray Kumaşları", *Tarih ve Toplum*, Sayı 22, (Ekim 1985), s. 44-50.
- Öz, Tahsin, *Türk Kumaş ve Kadifeleri*, 2 cilt, Ankara 1950.
- Özcan, Seda, *Topkapı Sarayı Müzesi'nde Bulunan 17. Yüzyıl Padişah Kaftanlarının İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2009.
- Sakaoğlu, Necdet, *Bu Mülkün Kadın Sultanları: Valide Sultanlar, Hâtuñlar, Hasekiler, Kadıñefendiler, Sultanefendiler*, İstanbul 2015.
- Salman, Fikri, *Türk Kumaş Sanatı*, Erzurum 2011.
- Tezcan, Hülyla, "Ferace", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 12, İstanbul 1995, s. 349-350.
- _____, "Furs and skins owned bay the Sultan", *Ottoman Costumes, From Textiles to Identity*, (ed. Suraiya Faroqhi & Christoph K. Neumann), İstanbul 2004, s. 63-79.
- _____, "Topkapı Sarayı Müzesi Giyim Kuşam Koleksiyonu Saray Kıyafetleri", *Osmanlı*, 11, (ed. Güler Eren vd.), Ankara 1999, s. 515-528.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Devleti'nin Saray Teşkilâtı*, Ankara 1988.
- Yediyıldız, Asım, *Şer'îye Sicillerine Göre Bursa'nın Sosyo-Ekonomik Yapısı (1655-1658)*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1988.

5) Sözlükler

- Dozy, Reinhart Pieter Anne, *Dictionnaire détaillé des noms des vêtements chez les Arabes*, Amsterdam 1845.
- Ergür, Atıla, *Tekstil Terimleri Sözlüğü*, İstanbul 2002.
- Koçu, Reşat Ekrem, *Türk Giyim, Kuşam ve Süslenme Sözlüğü*, Ankara 1967.
- Pakalın, Mehmet Zeki, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, 3 cilt, İstanbul 1983.
- Şemseddin Sami, *Kâmûs-ı Türkî*, İstanbul 1317.
- Tietze, Andreas, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, 1. Cilt, A-E, İstanbul-Wien 2002.
- Yeni Tarama Sözlüğü*, (düz. Cem Dilçin), Ankara 1983.

Ek I: TSMA D. 2008 Çeviri yazımı

[2a]

Pâdişâhımızın nefsi-i şerîflerîçün sefer-i hümâyûna uydurulan esvâbdır

Sünbül Ağâ yedîyle sefere götürülmek için çıkan esvâbdır

beyaz zemînelü kadife altun tügmeliü cebe donu aded 1	erguvânî kadife altun tügmeliü cebe donu aded 1
cengârî zemînelü kadife altun tügmeliü cebe donu aded 1	siyah kadife altun tügmeliü cebe donu aded 1
kırmızı zemînelü kadife altun tügmeliü cebe donu aded 1	zeytûnî kadife altun tügmeliü cebe donu aded 1
al zemînelü kadife altun tügmeliü cebe donu aded 1	al kadife altun tügmeliü cebe donu aded 1
kırmızı kadife altun tügmeliü cebe donu aded 2	mor atlas altun dügmeliü cebe donu aded 1
havâyî kadife altun tügmeliü cebe donu aded 1	altun tügmeliü takım aded 8

[2b]

Sefer-i hümâyûna götürülmek için Haremden çıkan esvâbdır ki zîker olunur

semmur kaplu kırmızı atlas havrânî aded 1	semmur kaplu sırma çaprazlı altun tügmeliü beyaz dîbâ kapaniçe aded 1
semmur kaplu altun tügmeliü erguvânî çuka cübbe aded 1	semmur al kadife havrânî aded 1
semmur kaplu sırma çaprazlı al kadife kapaniçe aded 1	üşek kaplu altun murassa' tügmeliü kafes çaprazlı şarâbî çuka kapaniçe aded 1
semmur kaplu murassa' tügmeliü beyaz kadife kapaniçe aded 1	cilkava kaplu yeşil çuka muvahhidî aded 1
semmur kaplu sırma çaprazlı kırmızı kadife kapaniçe aded 1	

Sünbül Ağâ yedîyle sefer-i hümâyûna götürülmek için Haremden çıkan esvâbdır

ince beyaz alacalı siyah kerrake aded 1	siyah çuka burnus aded 1
siyah ibrişim kerrake aded 1	saçaklı kırmızı çuka burnus aded 1
beyaz alacalı siyah kutnî kerrake aded 1	altun tügmeliü al dîbâ mellûte aded 1
kırmızı kadife kerrake aded 1	sırma çaprazlı kırmızı tüysüz kadife mellûte aded 1
altun tügmeliü münakkaş dîbâ kerrake aded 1	mâî tüysüz kadife mellûte aded 1
mor kadife kerrake aded 1	semmur kaplu müşebbek altun tügmeliü al kadife kontuş aded 1
siyah çuka altun tügmeliü kerrake aded 1	

semmur kaplu sırma çaprazlı kırmızı kadife
kontuş aded 1
semmur kaplu altun müşebbek tügmeli
şarâbî çuka kontuş aded 1
semmur kaplu zeytûnî çuka kontuş aded 1
semmur kaplu şarâbî çuka kontuş aded 1
semmur kaplu siyah çuka kontuş aded 1
sırma çapraz altun tügmeli üşek kaplu
benevş çuka kontuş aded 1

semmur kaplu beyaz münakkaş dibâ kontuş
aded 1, *Çapadilsiz yediyile gelen beyaz dibâ
kontuş Edirne'de iken murassa' çaprazları
sökülüp Haseki Sultan'a eda(?) olundu be-
dest-i Beşir Ağa fî mâb-ı Zülka'de mahmiye-i
Edirne'de*
sincâbî şâl keşmirî aded 1
atlas üzere münakkaş boğça aded 8

sa'adetlî pâdişâhımızın semmur kaplu erkân ferâceleri beyân olunur

semmur kaplu kırmızı çuka ferâce aded 1
semmur kaplu sünbülî çuka ferâce aded 1
semmur kaplu muşmula çuka ferâce aded 1
semmur kaplu zeytûnî çuka ferâce aded 1
semmur kaplu yeşil çuka ferâce aded 1
semmur kaplu erguvânî sof nimtân aded 1
semmur kaplu kırmızı sof nimtân aded 1

semmur kaplu darçnî sof nimtân aded 1
semmur kaplu sof nimtân aded 1
semmur kaplu benevş sof nimtân aded 1
semmur kaplu gülgünî sof nimtân aded 1
semmur kaplu beyaz çuka nimtân aded 1
semmur kaplu nimtân aded 1

[3a]

sa'adetlî pâdişâhımızın üşek kaplu erkân ferâceleri beyân olunur

üşek kaplu çimenî çuka ferâce aded 1
üşek kaplu gülgünî çuka ferâce aded 1
üşek kaplu muşmula çuka ferâce aded 1
üşek kaplu nefî sof nimtân aded 1
üşek kaplu mor sof nimtân aded 1
üşek kaplu yeşil çuka ferâce aded 1

üşek kaplu devetüyü çuka ferâce aded 1
üşek kaplu darçnî çuka ferâce aded 2
üşek kaplu gümüşî çuka ferâce aded 1
üşek kaplu al atlas nimtân aded 1
üşek kaplu zeytûnî çuka ferâce aded 1

sa'adetlî pâdişâhımızın kakum kaplu erkân ferâceleri beyân olunur

kakum kaplu devetüyü çuka ferâce aded 1
kakum kaplu muşmula çuka ferâce aded 1
kakum kaplu benevş çuka ferâce aded 2
kakum kaplu yeşil çuka ferâce aded 1
kakum kaplu gülgünî çuka ferâce aded 1
kakum kaplu nefî sof nimtân aded 1

kakum kaplu benevş sof nimtân aded 1
kakum kaplu gülgünî sof nimtân aded 1
kakum kaplu kırmızı sof nimtân aded 1
kakum kaplu erguvânî sof nimtân aded 1
kakum kaplu zeytûnî sof nimtân aded 1
kakum kaplu benevş sof nimtân aded 1

sa'adetlî pâdişâhımızın semmur kaplu orta boy ferâceleridir

semmur kaplu findukî çuka ferâce aded 1
semmur kaplu siyah çuka aded 1
semmur kaplu gülgünî çuka ferâce aded 1

semmur kaplu turuncî çuka ferâce aded 1
cilkava kaplu mâî çuka ferâce aded 1

üşek kaplı orta boy ferâceler beyân olunur

üşek kaplı cengârî çuka ferâce aded 1

kakum kaplı orta boy ferâceler beyân olunur

kakum kaplı sünbüli çuka ferâce aded 2

kakum kaplı devetüyü ferâce aded 1

kakum kaplı çimenî çuka ferâce aded 1

kakum kaplı benevş sof nimtân aded 1

kakum kaplı kırmızı çuka ferâce aded 1

kakum kaplı mâî sof nimtân aded 1

kakum kaplı cengârî çuka ferâce aded 1

kakum kaplı gülgünî çuka ferâce aded 1

[3b]

semmur kaplı kürdegîler beyân olunur

semmur kaplı benevş çuka kürdegî aded 2

semmur kaplı benevş sof kürdegî aded 1

semmur kaplı devetüyü çuka kürdegî
aded 1

semmur kaplı anber-bûyî çuka kürdegî
aded 1

semmur kaplı kahverengi çuka kürdegî
aded 1

semmur kaplı kırmızı sof kürdegî aded 1

semmur kaplı darçınî çuka kürdegî aded 2

semmur kaplı zeytûnî çuka abdest kürdiyesi
aded 1

semmur kaplı mâî sof kürdiye aded 1

üşek kaplı kürdegîler beyân olunur

üşek kaplı cengârî çuka kürdegî aded 2

üşek kaplı yeşil çuka aded 1

kakum kaplı kürdegîler beyân olunur

kakum kaplı kırmızı çuka kürdegî aded 1

kakum kaplı devetüyü çuka aded 1

kahverengi çuka kürdegî aded 1

kakum kaplı muşmula çuka aded 1

kakum kaplı yeşil çuka kürdegî aded 1

yeşil çuka kakum aded 1

kakum kaplı mâî sof kürdegî aded 2

kakum kaplı gülgünî çuka aded 1

kakum kaplı erguvânî sof aded 1

uzun semmur kaplı muvahhidîler beyân olunur

semmur kaplı şarâbî çuka muvahhidî
aded 1

semmur kaplı mâî çuka muvahhidî aded 1

semmur kaplı darçınî çuka muvahhidî
aded 1

semmur kaplı benevş sof aded 1

semmur kaplı yeşil çuka muvahhidî aded 1

semmur kaplı zeytûnî sof muvahhidî
aded 1

üşek kaplı uzun muvahhidîler beyân olunur

üşek kaplı kırmızı çuka muvahhidî aded 1

kakum kaplı uzun muvahhidîler beyân olunur

kakum kaplı gülgünî çuka muvahhidî
aded 2

kakum kaplı zeytûnî çuka muvahhidî
aded 1

kakum kaplu kırmızı kanavis muvahhidî aded 2
kakum kaplu darçını çuka muvahhidî aded 1
kakum kaplu benevş sof muvahhidî aded 1

[4a]

semmur kaplu kısa muvahhidîler beyân olunur

semmur kaplu fıstıkî çuka muvahhidî aded 1
semmur kaplu devetüyü çuka muvahhidî aded 1
semmur kaplu kırmızı çuka muvahhidî aded 1
semmur kaplu mâî çuka muvahhidî aded 1
semmur kaplu devetüyü sof muvahhidî aded 1
semmur kaplu petrol çuka muvahhidî aded 1

üşek kaplu kısa muvahhidîler beyân olunur

üşek kaplu petrol çuka aded 1
üşek kaplu gülğünü çuka muvahhidî aded 1

kakum kaplu kısa muvahhidîler beyân olunur

kakum kaplu benevş çuka muvahhidî aded 1
kakum kaplu kırmızı çuka muvahhidî aded 1
kakum kaplu darçını çuka aded 1
kakum kaplu mâî sof aded 1
kakum kaplu darçını sof muvahhidî aded 1
kakum kaplu cevzî sof aded 1
kakum kaplu muşmula çuka muvahhidî aded 1
kakum kaplu fıstıkî çuka muvahhidî aded 1
kakum kaplu siyah çuka muvahhidî aded 1
kakum kaplu kahverengi sof çuka 1

semmur kaplu cübbeler beyân olunur

semmur kaplu kırmızı çuka cübbe aded 1
semmur kaplu cengârî çuka cübbe aded 1
semmur kaplu sünbülî çuka cübbe aded 1
semmur kaplu kırmızı kanavis cübbe aded 1

kakum kaplu cübbeler beyân olunur

kakum kaplu havâyî sof cübbe aded 1
kakum kaplu mor sof cübbe aded 1
kakum kaplu mâî sof cübbe aded 1

sâde erkân ferâceler beyân olunur

mâî çuka ferâce aded 1
darçını çuka ferâce aded 1
gülğünü çuka ferâce aded 1
beyaz çuka ferâce aded 1
mâî sof nimtân aded 2
neftî sof nimtân aded 1
devetüyü sof nimtân aded 2
darçını sof nimtân aded 1
fındıkî sof nimtân aded 1
miskî sof nimtân aded 1

[4b]

sâde orta boy ferâceler beyân olunur

devetüyü çuka ferâce aded 2	fıstıkî sof aded 2
yeşil çuka ferâce aded 2	neftî sof aded 1
sincâbî çuka ferâce aded 1	devetüyü sof aded 2
muşmula çuka ferâce aded 2	havâyî sof aded 1
mâî çuka ferâce aded 1	zeytûnî sof nimtân aded 1
benefş çuka ferâce aded 2	siyah sof aded 1
gülgûnî sof nimtân aded 1	erguvânî sof aded 1

sâde kürdegâler beyân olunur

mâî çuka kürdegî aded 2	gülgûnî çuka kürdegî aded 2
benevş çuka kürdegî aded 2	ayva gülü çuka kürdegî aded 1
cengârî çuka kürdegî aded 2	miskî çuka aded 1
zeytûnî çuka kürdegî aded 2	muşmula çuka kürdegî aded 1
yeşil çuka kürdegî aded 2	darçınî sof kürdegî aded 2
kırmızı sâye çuka aded 2	erguvânî sof aded 2
fıstıkî çuka kürdegî aded 1	zeytûnî sof aded 2

sâ[d]e muvahhidîler beyân olunur

benevş çuka muvahhidî aded 1	şarâbî çuka muvahhidî aded 2
miskî çuka aded 1	beyaz çuka muvahhidî aded 1
devetüyü çuka muvahhidî aded 1	beyaz sof aded 1
mâî çuka muvahhidî aded 2	mor sof muvahhidî aded 1
muşmula çuka muvahhidî aded 1	erguvânî çuka aded 1
cengârî çuka muvahhidî aded 2	neftî sof aded 1
yeşil çuka muvahhidî aded 2	

sâ[d]e kâtibî ferâceler beyân olunur

findıkî çuka kâtibî aded 1	gülgûnî sof aded 1
darçınî çuka kâtibi aded 1	miskî sof kâtibi aded 1
devetüyü sof aded 1	

semmur kaplı en kürkleri beyân olunur

semmur kaplı kırmızı atlas en kürkü aded 1	semmur kaplı yeşil atlas en kürkü aded 1

kapaniçeler beyân olunur

semmur kaplı anber tügmeli erguvânî	semmur kaplı sırma çaprazlı kırmızı kadife
kadife kapaniçe aded 1	kapaniçe aded 1

[5a]

semmur kaplı kontuşlar beyân olunur

semmur kaplı kahverengi çuka kontuş semmur kaplı benevş çuka kontuş aded 1
aded 1 semmur kaplı devetüyü çuka kontuş aded 1
semmur kaplı darçını çuka kontuş aded 1 semmur kaplı beyaz dîbâ kontuş aded 1

erkân atlas ve kadife ve dîbâ ve dârâyî kaftanlar beyân olunur

beyaz atlas aded 3 al yalayık aded 1
al atlas kaftan aded 3 kemmûnî dârâyî aded 1
mâî atlas aded 3 al dîbâ kaftan aded 1
fındıkî atlas aded 2 yeşil atlas aded 2
fıstıkî atlas aded 2 kırmızı atlas aded 3
erguvânî atlas aded 2 erguvânî dîbâ aded 2
gümüşi atlas kaftan aded 2 devetüyü kaftan aded 1
havâyî atlas aded 3 kırmızı kadife aded 1
cengârî atlas aded 3 fındıkî kadife aded 1
nohûdî atlas aded 2 fıstıkî dârâyî aded 1
gülgûnî atlas aded 1 gülgûnî dârâyî aded 1
erguvânî kadife aded 1 mâî hâre kaftan aded 1

erkân kutnî kaftanlar beyân olunur

havâyî kutnî kaftan aded 1 gümüşi kutnî aded 1
beyaz kutnî aded 4 erguvânî kutnî aded 1
al kutnî kaftan aded 2 kamişi kâşânî aded 2
ünnâbî kutnî kaftan aded 1 al kâşânî kaftan aded 2
samânî kutnî aded 1 havâyî kâşânî aded 2
cengârî kutnî aded 1 beyaz kâşânî aded 1
anber-büyî kutnî aded 1

kısa boy atlas kaftanlar beyân olunur

sümbülî münakkaş atlas aded 2 turuncî atlas aded 1
fıstıkî atlas aded 2 erguvânî atlas 1
gülgûnî atlas aded 1 kırmızı atlas aded 1
al atlas aded 1 mâî hâre kaftan aded 1
cengârî atlas aded 2

kısa boy kutnî kaftanlardır

yeşil kutnî aded 1 mâî kutnî kaftan aded 1
samânî kutnî aded 1 kırmızı kutnî aded 1
beyaz kutnî aded 1 al kutnî aded 1

kısa boy kıza yenlü dârâyî ve hâre ve kutnî kaftanlardır

devetüyü dârâyî aded 1	sarı kâşânî aded 1
mâî dârâyî aded 1	beyaz kâşânî aded 1
fındıkî dârâyî aded 1	beyaz Hasan Paşa kumaşî aded 1
nohûdî dârâyî aded 1	mâî kutnî kaftan aded 1
devetüyü hâre aded 2	beyaz Acem kemhâsî aded 1
fıstıkî hâre aded 1	al kâşânî aded 1
beyaz sof aded 2	yeşil hâre mevclî aded 1
mâî sof aded 1	kiremidî mevclî hâre aded 1
benevş sof aded 2	yalabık dârâyî aded 1

[5b]

tügmeli erkân kutnî kaftanlardır

fındıkî kutnî kaftan aded [boş]	gülgûnî kutnî aded 1
samânî kutnî aded 1	sünbülî kutnî aded 1
nohûdî kutnî aded 1	beyaz kutnî aded 1
al kutnî aded 1	zeytûnî kutnî aded 1

bol yenlü atlas ve kadife ve hâre ve dîbâ ve kutnî cebe donlardır

mor kadife altun tügmeli cebe donu aded 1	al kâşânî aded 2
yeşil kadife cebe donu aded 2	erguvânî kadife aded 1
zemînelî cengârî kadife altun tügmeli aded 1	cengârî zemînelü kadife aded 1
münakkaş erguvânî dîbâ aded 2	turuncî kadife aded 1
al atlas cebe donu aded 2	fındıkî atlas aded 1
gülgûnî atlas aded 1	fındıkî dîbâ aded 1
cengârî atlas aded 4, biri babârlı	kırmızı pulâdî cebe donu aded 2
havâyî atlas aded 2	erguvânî hâre aded 2
beyaz münakkaş atlas aded 2	mâî hâre cebe donu aded 2
kiremidî atlas aded 2	ayva gülü atlas aded 1
yeşil atlas aded 1	beyaz kutnî cebe donu aded 1
yeşil dîbâ cebe donu aded 2	yeşil zemînelü cebe donu aded 1
mâî kâşânî cebe donu aded 2	mor mevclî hâre aded 1

dar yenlü cebe donlar beyân olunur

al atlas altun tügmeli cebe donu aded 2	kiremidî atlas altun tügmeli cebe donu aded 2
cengârî atlas altun tügmeli cebe donu aded 2	erguvânî atlas ibrişim tügmeli aded 1
münakkaş erguvânî atlas ibrişim bükmelü cebe donu aded 1	altun tügmeli mor atlas cebe donu aded 1
	yeşil atlas ibrişim tügmeli cebe donu aded 1

altun tügmeli beyaz atlas cebe donu aded 2
altun tügmeli nohûdî atlas cebe donu
aded 2
altun tügmeli zeytûnî atlas cebe donu
aded 1

altun tügmeli gümüşi atlas cebe donu
aded 2
erguvânî atlas altun tügmeli cebe donu
aded 1
altun tügmeli toruncu atlas cebe donu
aded 1

kısa boy penbelü cebe donlar beyân olunur

beyaz atlas cebe donu aded 2
kamîşî atlas cebe donu aded 1
al atlas cebe donu aded 2
sarı atlas aded 1
cengârî atlas aded 2
fıstıkî atlas aded 1
havâyî atlas aded 1
yeşil atlas aded 1

erguvânî atlas aded 2
gümüşi atlas aded 1
gülgûnî atlas aded 1
ünnâbî atlas aded 1
turuncî atlas aded 1
devetüyü atlas aded 1
sarı kâşânî aded 1
gülgûnî kutnî aded 1

[6a]

tügmeli atlas ve kutnî cebe donlar olur

yeşil atlas cebe donu aded 1
zeytûnî atlas aded 1
anber-bûyî atlas aded 1
gülgûnî atlas aded 1
devetüyü atlas aded 1

beyaz atlas aded 1
cengârî atlas aded 1
sarı kâşânî aded 1
mâî kâşânî aded [boş]

penbelü dârâyî ve hâre cebe donlar olur

kırmızı dârâyî aded 1
al dârâyî aded 2
nohûdî dârâyî aded 1
yeşil dârâyî aded 1
mor dârâyî aded 2

beyaz mevclî hâre aded [boş]
fıstıkî mevclî hâre aded 1
kiremidî mevclî hâre aded 1
mâî mevclî hâre aded 1

bol yenlü atlas cellâyîler olur

al atlas cellâyî aded 2
sarı atlas aded 1
yeşil atlas aded 1
gümüşi atlas aded 1
beyaz atlas aded 2
kırmızı atlas aded 1

gülgûnî atlas aded 1
mâî atlas aded 1
erguvânî atlas aded 1
devetüyü atlas aded 1
nohûdî atlas aded 1

çaprazlı dar yenlü atlas cellâyîler olur

kırmızı atlas aded 1 al atlas cellâyî aded 1
mâî atlas aded 1 beyaz atlas cellâyî aded 1

dîbâ ve hâre ve dârâyî ve kutnî sâde cellâyîler olur

yeşil dîbâ cellâyî aded 1 mor hâre cellâyî aded 2
erguvânî hâre aded 2 mor yalabık cellâyî aded 1
cengârî hâre aded 1 beyaz kâşânî aded 1

penbelü hâre cellâyîler olur

fıstıkî hâre aded 1 kiremidî mevclî hâre aded 1

penbelü dârâyî cellâyîler olur

al dârâyî cellâyî aded 1 nohûdî dârâyî aded 1
fıstıkî dârâyî aded 1 mor dârâyî aded 1
kırmızı dârâyî aded 1 gülgûnî dârâyî aded 1

[6b]

atlas kışlık uzun yenlü zıbunlar ve kısa yenlü zıbunlar olur

kışlık uzun yenlü zıbun aded 11 kısa yenlü zıbun aded 10

yazlık atlas zıbunlardır

uzun yenli zıbun aded 7 kısa yenli zıbun aded 3

kutnî kışlık zıbunlar olur

uzun yenli zıbun aded 40 kısa yenli zıbun aded 29

yazlık kutnî zıbunlar olur

yazlık uzun yenli zıbun aded 30 kısa yenli zıbun aded 27

penbelü uzun yenli ve kısa yenli yazlık kutnî zıbunlar olur

uzun yenli boğasî zıbun aded 3 kısa yenli boğasî zıbun aded 8

sâde boğasî zıbunlar olur

uzun yenlü sâde boğasî aded 5 sâde kısa yenli zıbun aded 21

derzibaşşya hıfz olunmak için Malatya'da virilen esvâbdır

altun düğmelü kadife cebedon aded 4, yeni benevş sof kakum kürdiye
virildi kırmızı çuka kakum kürdiye
zıbun aded 3, ikisi atlasdır altun düğmelü penbelü hâre cebedon
sâde düğmelü cebedon aded 3 2, biri aded 4
penbelüdür yeni virildi sökündü hâre cebedon(?) 2
kırmızı sof kakum abdest kürdiyesi aded 1 ba'zı zıbun aded 4

dârâyî cellâyî aded 1
sarı kumaş zirâ' 76
atlas pastav aded 1

atlas donluk aded 2
kanavis donluk aded 2
sof donluk aded 4

Tokat defterdârından kumaşlar virilmiştir

kırmızı kadife donluk 5
atlas 10
dîbâ 5
sâye çuka 3
Paris çuka 2

sîm buhûrdân aded 2
sîm güllabdân 2
sîm şa'mdân 2
sîm leğen ibrık 2

Tokat'da hünkârımız dört yüz gurus aldığı semmur kırk dabi virildi

Malatya'da bâzergânbaşidan alınan kumaşlardır

sarı atlas zirâ' 108

hâre zirâ' 15

*Malatya'da hünkârımız bir dane altın sorguç ve alınlık satun alıp bîfz olunmak için ...
bare-i şerife teslim olunmuşdur hırdavât sanduğuna vaz' olundu*

[7b]

*1044 mâb-ı Zilhiccede Sivas'da iken çukadâr Mustafa Ağa'ya teslim olunan esvâbdır torbaya
vaz' olunmuşdur*

benevş çuka semmur uzun kontuş
devetüyü çuka semmur muvahhidî
darçını çuka kakum muvahhidî
siyah çuka semmur küçük kontuş aded 1
mâi çuka semmur kürdiye
darçını çuka semmur kürdiye

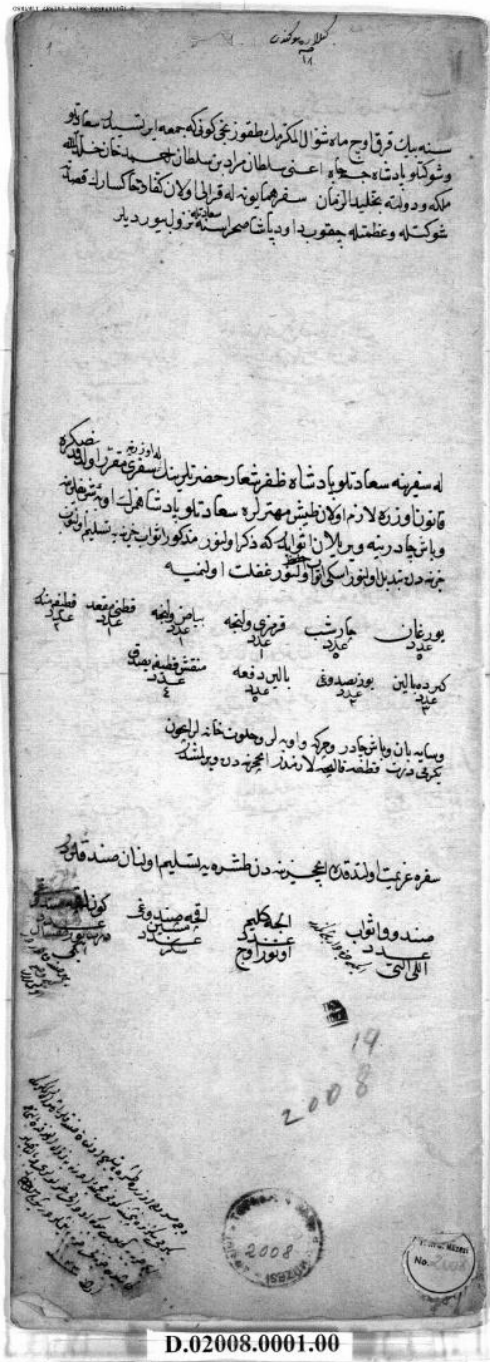
erguvânî çuka kakum kürdiye
kırmızı çuka kakum kürdiye
darçını çuka sâde kerrake aded 1
erguvânî çuka semmur kürdiye
gümüşi çuka semmur muvahhidî

1045 mâb-ı Cemâziyelâbirinde Malatya'da çukadâr Siyavuş Ağa'ya teslim olunan esvâbdır

darçını çuka semmur orta boy
devetüyü sof semmur kürdiye abdest
siyah çuka semmur küçük kontuş

darçını çuka sâde kerrake
alaca dârâyî sâde kerrake

Ek II: TSMA D. 2008

2

ماہ صفر کنگلہ در روز دوشنبه اولدوقه اچینده دن پلین حرنیه
تسلمه اولان ایلد

الفار مندوزی
عدده ۴۹۵
در بابو اچ مندوزی
کجه لو اولمصدو
عدده ۴۹۵
کجه لو اولمصدو
عدده ۴۹۵

بجز همه روزی که در روز دوشنبه اولدوقه اچینده دن پلین حرنیه
در روز دوشنبه اولدوقه اچینده دن پلین حرنیه
در روز دوشنبه اولدوقه اچینده دن پلین حرنیه

لمغنیه مغزیه اولدوقه اچینده عامه دنگیدن اولمصدو قاریه
صندوق اولو کوکو
عدده ۴۹۵
فایور مندوزی
عدده ۴۹۵
فایور مندوزی
عدده ۴۹۵

ماه شعبان کرم کرم بشیر
انامه لاله کلمه فایور مندوزی
کجه لو اولمصدو
عدده ۴۹۵

سفر اولدوقه فرما خداوند کار ایله خاصه اولمه و خرنیه و کلاله
ویسولک او داسفر اولوبه و بالتا جاره حرنیه عامه کرم دن توزیع اولتان
ایچ اوغلاق قلیچ لر بیله کرسیان اولتون

خاصه اولدوقه سیم بندلو
ویا تاریمت سیم مندوزی
اولدی
سفر سیم بندلو
صفر قناو قلیچ
عدده ۴۹۵
سفر سیم بندلو
صفر قناو قلیچ
عدده ۴۹۵
سفر سیم بندلو
صفر قناو قلیچ
عدده ۴۹۵

بادشا هلیت نهنه شیخان مجوس سفرها یونیا اوبد و یاز اوابله

سینا تا بیله سوز کور لکله اچم تا چاقا ای اوابد

بیاغ زبسته قلیقه اوزن کجه لومصدو ۹	سکارای زبسته لومصدو اوزن کجه لومصدو ۹	تیره زبسته قلیقه اوزن کجه لومصدو ۹
اندسته قلیقه اوزن کجه لومصدو ۹	تیره قلیقه اوزن کجه لو کجه لومصدو ۹	مراقی قلیقه اوزن کجه لو کجه لومصدو ۹
اورخاق قلیقه اوزن کجه لو کجه لومصدو ۹	سهه قلیقه اوزن کجه لو کجه لومصدو ۹	زبوری قلیقه اوزن کجه لو کجه لومصدو ۹
اک قلیقه اوزن کجه لو کجه لومصدو ۹	مورد اهرسوز اوزن کجه لو کجه لومصدو ۹	اوزن کجه لو کجه لومصدو ۹

OSMANLI ARSIZI SAHNE BAHARINCAZI 6

کج واکان فلق صا نورد

مشال اعلوس میدو	زخرفی اعلوس	شیرینی اعلوس	ککونی اعلوس	دوه بی اعلوس
باش اعلوس	ساری کاشانی	ساری کاشانی	مانی کاشانی	

صه زوارانی و ناره به دوتراورد

قزنی دارای	اد دارای	قزنی دارای	سلسل دارای	مورد آرای
باشن سر پاره	فستوق بی پاره	کرمی بی پاره	مانی سر پاره	

بو کجوا اعلوس جت پیراورد

الاطلس جت	صاری اعلوس	مشال اعلوس	کشی اعلوس	مانی اعلوس
قزنی اعلوس	ککونی اعلوس	مانی اعلوس	ارغوانی اعلوس	دوه بی اعلوس
قزنی اعلوس				

جوانی دار کجوا اعلوس جت پیراورد

قزنی اعلوس	مانی اعلوس	الاطلس جت	باشن اعلوس جت

دیا و ناره دارای فلق صا به جت پیراورد

مشال اعلوس	ارغوانی اعلوس	ساری اعلوس	مورد آرای	مورد آرای
باشن کاشانی				

پیشوا صه جت پیراورد

فستوق پاره	کرمی بی پاره

صه زوارانی جت پیراورد

اد دارای	قزنی دارای	قزنی دارای	قزنی دارای	مورد آرای
ککونی دارای				

کج واکان فلق صا نورد

مشال اعلوس	زخرفی اعلوس	شیرینی اعلوس	ککونی اعلوس	دوه بی اعلوس
باش اعلوس	ساری کاشانی	ساری کاشانی	مانی کاشانی	

بو کجوا اعلوس و فلق صا به دوتراورد

بوردینه اعلوس	بش فلق صا میدو	زخرفی اعلوس	مشال اعلوس
الاطلس میدو	ککونی اعلوس	ساری اعلوس	ساری اعلوس
باشن اعلوس	کرمی بی اعلوس	مشال اعلوس	مشال اعلوس
مانی کاشانی	ارغوانی اعلوس	ساری اعلوس	ساری اعلوس
مشال اعلوس	فستوق بی اعلوس	قزنی بی اعلوس	قزنی بی اعلوس
ارغوانی اعلوس	مانی اعلوس	ارغوانی اعلوس	ارغوانی اعلوس
مشال اعلوس	ساری اعلوس	ساری اعلوس	ساری اعلوس

مار کجوا به دوتراورد

الاطلس اعلوس	ساری اعلوس	ساری اعلوس	ساری اعلوس
کرمی بی اعلوس	ارغوانی اعلوس	ساری اعلوس	ساری اعلوس
مشال اعلوس	ساری اعلوس	ساری اعلوس	ساری اعلوس
الاطلس اعلوس	ساری اعلوس	ساری اعلوس	ساری اعلوس
ساری اعلوس	ساری اعلوس	ساری اعلوس	ساری اعلوس
ساری اعلوس	ساری اعلوس	ساری اعلوس	ساری اعلوس

صه زوارانی جت پیراورد

باشن اعلوس	ساری اعلوس	ساری اعلوس	ساری اعلوس
ساری اعلوس	ساری اعلوس	ساری اعلوس	ساری اعلوس
ساری اعلوس	ساری اعلوس	ساری اعلوس	ساری اعلوس
ساری اعلوس	ساری اعلوس	ساری اعلوس	ساری اعلوس
ساری اعلوس	ساری اعلوس	ساری اعلوس	ساری اعلوس

OSMANLI ARŞIVI DİJİTAL BAKIMCILIĞI

باده ایچین سواره ایلی جوقار ریحانی انبا بیلیغ اولسه ایلکدر
نوریه بی بی ایچین

ساده جوقور	ساده جوقور	ساده جوقور	ساده جوقور
ساده جوقور	ساده جوقور	ساده جوقور	ساده جوقور
ساده جوقور	ساده جوقور	ساده جوقور	ساده جوقور
ساده جوقور	ساده جوقور	ساده جوقور	ساده جوقور

باده ایچین سواره ایلی جوقار سادین انبا بیلیغ اولسه ایلکدر
نوریه بی بی ایچین

ساده جوقور	ساده جوقور	ساده جوقور	ساده جوقور
ساده جوقور	ساده جوقور	ساده جوقور	ساده جوقور
ساده جوقور	ساده جوقور	ساده جوقور	ساده جوقور
ساده جوقور	ساده جوقور	ساده جوقور	ساده جوقور